

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE KIRŞEHİR (2)*

The Beginning of Parleментар System and the Situation of Kırşehir in This Period-2

Yrd. Doç. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN**

Özet

DP'den Adnan Menderes ve MP' den Osman Bölükbaşı arasındaki sert tartışmalar, Şubat 1954'te Cumhuriyetçi Millet Partisinin kuruluşu ve ilk şubesinin Kırşehir'de açılarak Osman Bölükbaşı ile bütünleşip seçim kampanyaları ve mitingleriyle kıyasıya bir mücadeleye girişilmesi ve 2 Mayıs 1954 seçimlerinin neticesi, Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinde belirleyici olan etkenler olmuştur.

1957' de iktidar, Kırşehir'in muhalifliğini hafifletmek için harekete geçmiş ve bu amaçla Kırşehir'i tekrar il haline getirmek için hazırlıklara başlamış, acele bir kanun tasarısı hazırlamıştır. Nevşehir Vilayetine Bağlı Kırşehir Kazasında Kırşehir Adı ile Yeniden Bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanun, 9637 sayılı, 19 Haziran 1957 ilan tarihli ve 12 Haziran 1957 kabul tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kırşehir, belirtilen bu süreçte yaşanan gelişmeler ile Türk siyasal yaşamında ve demokrasisinde yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırşehir, Kırşehir'in İlçeliği, Kırşehir'in Yeniden İllığı.

Abstract

The hard arguments between Adnan Menderes from DP and Osman Bölükbaşı from MP, the founding of Republican Nation Party in February,1954 and opening the first branch by defragmenting with Osman Bölükbaşı and contending with election campaign and meetings and the result of 2nd of May, 1954 elections became the determining factor of becoming county of Kırşehir.

In 1957 government came into action for alleviating the being against of Kırşehir and became the preparation for making the convince the Kırşehir again and prepared the government bill. The law that was published on the official gazette that is numbered 9637 and dated 19th of June, 1957 and is admission dated 12th of June,1957 about refounding a new convince called Kırşehir in Kırşehir county affiliated with Nevşehir province.

Kırşehir held a place in Turkish political life and democracy with the developments that became in this period.

Keywords: Kırşehir, Becoming County of Kırşehir, The Convince Again of the Kırşehir

* "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir" adlı inceleme ve araştırma bir bütün olup üç ayrı makale şeklinde ele alınmış ve "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)", (*ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH*, Volume: Issue: 5 Fall 2008 (Yayın Tarihi Kasım 2008), (635-657)). "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (2)", "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (3)" olarak belirlenmiştir. Bir bütünlük arz etmesi açısından Girişe, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)" de sonuç ve kaynakçaya da "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (3)" de yer verilmesi uygun görülmüştür.

** Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

1. Mayıs 1954 Genel Seçimleri

Başbakan Menderes'in seçimlerin 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılmasını öngörmesi üzerine TBMM 12 Mart 1954 tarihinde bu yönde karar almış ve Mart 1954'te tatile girmiştir. Bu arada partiler hızla hazırlık çalışmalarına başlamış ve siyasi faaliyetler artış göstermiştir.¹

İnönü, seçim kampanyasının ilk önemli konuşmasını 9 Nisanda Malatya'da yaparak Hükümetin ekonomi politikasını eleştirmiş, Menderes ise ilk seçim konuşmasını Erzurum'da yapmış ve DP'nin dört yıllık icraatının, CHP'nin toplam icraatının üstüne çıkıp rakamlarla dövüşmek imkânına sahip olduğunu söyleyerek propagandasına başlamıştır.²

CHP'nin propagandasını rejim konusunda temel güvencelerin sağlanması, ekonomi konusunda yabancı sermayeyi teşvik ve petrol yasalarının eleştirisi oluşturmuştu. Propagandalar boyunca yumuşak ifadeler ile başlayan parti temsilcileri, sert ifadelerde bulunacak bazen de bu ifadeler yakışsız sözlere dönüşecektir. Bu açıdan 1954 seçim kampanyaları oldukça ilginç başlayacaktır.³

1954 seçimlerinde de daha önce olduğu ve daha sonra olacağı gibi Menderes, başrolü hep Bayar'a bırakmıştır. DP liderleri bugün halkı memnun eden durumdan, CHP'liler onu yarın mutsuz kılacak gelişmelerin yaşanacağından bahsederek birbirleri ile mücadeleye başlamışlardır.⁴

Seçimler yaklaşırken Milli Kalkınma Partisi Genel Başkanı Nuri Demirağ' da seçimlere girilmesi konusunda çalışmalara başlamış, özellikle Menderes'in, onun kendi yanında olması yönündeki iknaları başarılı olmuştur. Nuri Demirağ' ın DP listesinden bağımsız aday olarak seçimlere girmesi kararlaştırılmıştır.⁵

Bütün teşkilâtları kapatılan CMP, 11 hafta gibi çok kısa bir süre içinde, kısıtlı imkânlar içinde ve zor şartlarda seçim çalışmalarını sürdürmek durumunda kalmıştır.⁶ CMP'de seçim hazırlıklarını tamamladıktan sonra seçim beyannamesini yayınlamıştır.⁷ DP'nin iş başına gelmesiyle dış ticaretin açık verdiği, hayat pahalılığı, tohum fiyatlarının artırıldığı ifade ediliyordu. Dış politika konusunda meselenin iç politika malzemesi yapılmasının sakıncalarından söz edilmişti. Sonuçta halktan CMP adaylarına oy verilmesi isteniyordu.⁸

11 Nisan 1954'te CHP'nin aday listesi Yüksek Seçim Kuruluna verildi. CMP' de listesini aynı günde verdi.⁹

Seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte gücü eline almış olan CHP ile yeni kurulmuş ve henüz örgütünü tamamlayamamış olan CMP arasında bir güç birliği yapma eğilimi belirmiştir. CMP, 12 Mart'ta bir bildiri yayımlayarak iş birliği çağrısında bulunmuştur. CHP de buna "İlâik cumhuriyeti ve devrim ilkelerini kabul eden ve bunu seçim bildirisinde ilan edecek olan partiler ve bağımsız adaylarla işbirliği yapmayı" yararlı saydığını açıklamıştır.¹⁰ Fakat ortak liste ve aday tespitine ilişkin uzlaşma sağlanamadığından söz konusu olan anlaşmaya varılamamıştır. Çünkü CHP'si CMP'sine % 30 oranında kontenjan ayırmayı önermişti.

DP, seçim öncesi CHP ile CMP birleşmesinden tedirginlik duyarken şimdi de CMP'nin, seçime çok kısa bir süre halkı bir anda etrafında toplamasından oldukça endişelenmiştir.

¹ Ahmad, a.g.e., s. 120-122.

² Cumhuriyet 20 Nisan 1954; Tunçkanat, a.g.e., s. 73.

³ Toker, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, DP'nin Altın Yılları 1950-1954, s. 286.

⁴ Toker, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, DP'nin Altın Yılları 1950-1954, s. 288.

⁵ Haytoğlu "1945'te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişte Bir İlk: Milli Kalkınma Partisi", Türkler,(Editörler) Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C.16, s. 7926.

⁶ Bölükbaşı, a.g.e., s. 178.

⁷ Ankara 5 Sulh Ceza Mahkemesi, 8 Temmuz 1953'te MP' ni geçici olarak 27 Ocak 1954'de de süresiz kapatılmasına karar verdi. Gerekece olarak Partinin dini esaslara dayalı bir cemiyet olduğu gösterildi. Parti kapatılınca seçimlerden önce Ahmet Tahtakılıç, Fuat Anna, Osman Bölükbaşı ve Suphi Batur tarafından CMP kuruldu. Bu beyanname ile Anayasa'nın halâ kuvvetler birliği ilkesini bünyesinde bulundurduğu, bu ilkenin Milli Mücadele dönemindeki olağan üstü şartlar gereği olduğunu, ilkenin değiştirilmemesi ile Türkiye'nin harp ve ihtilâl idaresi altında yaşadığı iddia ediliyordu; Türk Parlamento Tarihi, TBMM IX. Dönem (1950-1954), C.VII. (Özgeçmiş), s. 680; Ayhan, a.g.t., s. 46.

⁸ Ayhan, a.g.t., s. 46; Haytoğlu, a.g.t., s. 159.

⁹ Ahmad, a.g.e., s. 121.

¹⁰ Tosun, a.g.t., s. 104.

1954 Yaz'ına gelindiğinde Türkiye, milletçe duyulan bir umutla seçimlerde özgür bir şekilde oylarını kullanmak için harekete geçti. Geniş tabakalar DP' den yana olduklarını oyları ile belli ederken demokratik yaşama alışmış olduklarının ve bundan vazgeçme niyetinin olmadıklarının işaretini vermekteydi.¹¹

Sıkışık bir takvim içinde seçim kampanyası yürüten CMP, son mitingini seçim yasaklarının başlamasından bir gün önce 28 Nisan 1954 de İstanbul'da yapmıştır. Fatih Camii önündeki Kızıtaşı meydanını dolduran büyük kalabalığa son konuşmacı olarak hitap eden Bölükbaşı, DP'nin iktidara gelmeden önce verdiği sözler ile bugünkü icraatlarının vesikalara dayanan bir karşılaştırmasını yaparak şunları söylemiştir;¹²

“Ne tek parti zihniyetinden vazgeçtiler, ne tek parti zihniyetine dayanak olan konuları kaldırdılar. Menderes bir şeye eğer beyaz diyorsa biliniz ki dört sene evvel aynı şeye mutlaka siyah demiştir. Tezgâh aynı tezgâh, yalnız şu farkla ki Halk Partisinin ustaları yerine Demokrat Partinin acemiliği gelmiştir. Baskı kanunlarına bel bağlayan Demokrat Parti, abdestsiz namaz kılar gibi günde 36 kanun çıkartıyor.”

Seçimlerin 2 Mayıs 1954 de yapılacağıın ilan edilmesinden sonra tüm yurttaki olduğu gibi Kırşehir'de de siyasi faaliyetler artış göstermiştir. Kırşehir'deki parti teşkilâtları büyük bir seçim ve parti faaliyetlerine girmiştir. Kırşehir ve kazalarında mitingler yapılırken Kırşehir'de CMP, Avanos'ta Demokratlar ve CMP birer miting yapmıştır. 5 Nisan 1954 de Kırşehir'in pazarı olması nedeniyle üç parti arka arkaya miting yapmıştır. İlk olarak CHP'liler konuşmuş ve DP'yi eleştirmiş, CMP'liler de CHP'yi desteklemiştir. Daha sonra DP'liler en son CMP'liler konuşmalarını yapmıştır.¹³ DP lideri Menderes kiş ortasında kalkıp Kırşehir'e gelmiş, Kırşehir valisi konağında kendisini ziyaret eden zamanın Belediye Başkanı M Partili Vehbi Demirel ile görüşmede;

“Kırşehir ne istiyorsa fazlasını yapacağız. Yeter ki Hükümetle birlikte olsunlar, iktidarımız Kırşehir'in kalkınması için her türlü yatırımı yapacaktı. Sayın Bölükbaşı'ya oy vererek sürdürdüğünüz bu inatçı muhalefeti hiç olmazsa yumuşatın.”

İfadelerine yer vermişti.

1954 seçimine DP, CHP, CMP ve Türkiye Köylü Partisi olmak üzere dört parti katılmıştır.

2 Mayıs 1954 günü yapılan genel seçimlerden DP, Cumhuriyet tarihinin rekor oranıyla galip çıktı. %56,6 oy alan DP, 503 milletvekili kazandı. CHP ise %34,8 oranla Parlamente'ye ancak 31 milletvekili sokabildi. Çoğunluk sistemi DP'ye milletvekillerinin neredeyse tamamını kazandırmıştı.¹⁴

2 Mayıs 1954 Kırşehir Seçim Sonuçlarına göre Partiler, Aldığı oy Yüzdesi, milletvekili sayısı şu şekildedir; CHP 18.663, 23.6 0, CMP 34.374, 43.5, 5, DP 24.354, 30.8, 0, HP 114, 0.2, 0, Bağımsız 3.717, 1.9, 0.

Seçilen milletvekilleri; Osman Alişiroğlu, Ahmet Bilgin, Osman Bölükbaşı, Mehmet Mahmutoğlu ve Tahir Taşer¹⁵ oldu.

Kırşehirliiler, MP lideri Bölükbaşı'ya bağlılıktan vazgeçmediler. DP'nin vaatlerini ellerinin tersiyle iterek, Bölükbaşı'nın da tahrik ve direktifleriyle “Ne yapıyorlarsa yapsınlar, biz siyasi inançlarımızı asla feda etmeyiz!” diye muhalefetliklerini 27 Mayıs ihtilâline kadar sürdürdüler. Oylarını Bölükbaşı'nın partisine vererek bu uğurda iliken ilçeliğe düşürülmeyi bile göze aldılar.¹⁶

¹¹ Toker, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, DP'nin Altın Yılları 1950-1954, s.125.

¹² Bölükbaşı, a.g.e., s. 179.

¹³ Tosun, a.g.t., s. 103.

¹⁴ 14 Aralık 1942 günü kabul edilen Cumhuriyet tarihinin ilk seçim kanunu, 5 Haziran 1946 tarihinde bazı değişikliklere uğramıştır. İllerde en çok oy alan partinin, o ilin tüm milletvekillerini kazanmasını sağlayan çoğunluk sistemi, 1960 askeri müdahalesine kadar varlığını sürdürmüştür; Eroğlu, a.g.e., s. 70.

¹⁵ Yeni Kırşehir 3 Mayıs 1954; Haytoğlu, a.g.t., s.169.

¹⁶ Güner Şevket, “Demokrasi ile Kaçan Fırsat”, 18 Temmuz 2000 Çiğdem.

Ana Muhalefet Partisi, seçim sonuçları karşısında şaşırmış ve ezilmiştir. 1954 seçimlerinin başarısı karşısında iktidar yöneticileri, “Halkın iradesi demek biz demektir. Arkadaşlar, siz her şeysiniz. İsterseniz hilafeti de getirebilirsiniz” demişlerdir.¹⁷ DP en güçlü görüldüğü bir dönemde bir takım siyasi baskı tedbirlerini arka arkaya sıralamaya ve muhalefete karşı saldırgan bir politika izlemeye başlayacaktır.¹⁸ Seçim, basın ve ceza kanunlarında yapısal değişiklikler yapılarak baskı yasal yollarla arttırılacak, Kırşehir’in ilçe haline getirilmesi süreci de başlatılacaktır.¹⁹

2. 7 Kasım 1954 Muhtar Seçimleri

Muhtar seçimleri 7 Kasım 1954 tarihinde yapılmış, CMP ile TKP’nin katılmadıkları seçimlerde DP 26.669, CHP ise 5.688 muhtarlık elde etmişlerdir. Kırşehir’deki muhtarlık seçimleri ile ilgili İnönü’nün, Meclisteki değerlendirmesi şu şekilde olmuştur;

“... Kırşehir’in siyasi hüviyetini biliyorsunuz; bunların çoğu muhaliftirler. Bu seçim sonucunda Kırşehir’de iki muhtarlık bağımsız olarak kalmış, 72 veya 74 muhtarlığın hepsini de DP kazanmıştır. ...Kırşehir’de bulunan vatandaşların içinde buldukları ruh halinin, korkunun ve ızdırabın tesirinden başka bir şekilde manalandırmaya imkan var mıdır?”²⁰

3. 24 Nisan 1955 DP İlçe Kongresi

Kırşehir’de DP İlçe Kongresi 24 Nisan 1955 tarihinde Öğretmenler lokalinde 200’e yakın delegenin katılımı ile yapılmıştır. İlçe Bakanı Şahap Koca, kısa bir konuşma ile Kongreyi açtıktan sonra, Kongre Riyaset Divanı Başkanlığına Niğde milletvekili Hasan Hayati Ülkün seçilmiştir.²¹

Daha sonra Başbakan Adnan Menderes’in Kongreye gönderdiği tebrik telgrafi okunmuştur. Parti Başkanı faaliyet ve hesap raporunu okuduktan sonra rapor üzerinde görüş ve eleştirilere geçilmiştir. Yapılan İdare Kurulu seçimlerinde asil üyeliklere; Muammer Ekinci, Av. Vahit Esensoy, Şahap Koca, Osman Akça, Şevki Akdoğan, Hamit Özdeş, Rıza Dulkadiroğlu, yedek üyeliklere ise; Sefa Ünal, Davut Şebapoğlu, Enver Selemoğlu, Muharrem Baktiroğlu, Ömer Düzgün, Tufan Eyüpoğlu ve Mesut Tuna seçilmişlerdir. Dilek ve temenni olarak dile getirilenler ise; ziraat alet ve makineleri, bazı köy öğretmenlerinin denetiminin yetersizlikleri, bazı fabrikaların kurulması ve benzeri gibi istekler olmuştur.²²

İdare Heyeti Heyet Yeni Başkanı Av. Vahit Esensoy, İkinci Başkan Şahap Koca, muhasip Osman Akça, katip Rıza Dulkadiroğlu olarak belirlenmiştir.²³ Kaman DP Kongresi, 7 Nisan 1955’te yapılmış, yeni idare heyeti seçilerek İdare Heyeti Başkanlığına eski milletvekili Elvan Kaman getirilmiştir.²⁴ DP Nevşehir İl Kongresi de 29 Mayıs 1955 Pazar günü yapılmış İl İdare Heyeti Başkanlığına Tahir Tüzün seçilmiştir.²⁵

4. 25 Eylül 1955 İl Genel Meclisi Seçimleri

Mahalli seçimler, 25 -30 Eylül 1955 yılında yapılmış, CHP ve CMP daha önceden almış oldukları kararlara uyarak seçimlere katılmamışlardır.²⁶ Dolayısıyla bu seçimlerde katılım düşük

¹⁷ Aydemir, İkinci Adam, C.III, Remzi Kitabevi, 2000, s. 159.

¹⁸ Eroğul, a.g.e., s.102.

¹⁹ Tosun, a.g.t., s. 111.

²⁰ Burçak, On Yılın... , s. 231.

²¹ Kırşehir Sesi 2 Mayıs 1955.

²² Kırşehir Sesi 2 Mayıs 1955.

²³ Kırşehir Sesi 2 Mayıs 1955.

²⁴ Kırşehir Sesi 2 Mayıs 1955.

²⁵ Kırşehir Sesi 13 Haziran 1955.

²⁶ Eroğul, a.g.e., s. 114.

olmuştur. Kütüğe kayıtlı olan 10.687.031 seçmenden yalnızca 4.146.873'ü yani %39,7'si seçimlere katılmıştır. Katılanlardan 3.389.167'si oylarını DP'ye vermişlerdir.²⁷

Kırşehir Genel Meclisi seçimleri 25 Eylül 1955 tarihinde yapılmış, seçimlere katılan DP Kırşehir adayları şunlar olmuştur;

Asil Adaylar; Faik Selaoğlu, Sefa Ünal, Rıza Dulgadiroğlu, Davut Şebaboğlu. Yedek Adaylar; Şahap Koca, Vahit Esensoy, Mesut Tuna.

Mucur Asil Adayı; Tefik Türkoğlu. Yedek Aday; Halit Atlan.

Hacıbektaş Asil Adayı; Dede Aslan, Yedek Adayı; Ali Tatlısu.

Ürgüp Asil Adayı; İbrahim Baş, Mehmet Ünlü. Yedek Adayı; Mahmut Özgümü, Cafet Tuğcu.

Gülşehri Asil Adaylar; Hakkı Irmak, Kadir Alpaydın. Yedek Adaylar; Ali Onat, Niyazi Çöl.

Avanos Asil Adaylar; Abdullah Örs, Ahmet Gönenç. Yedek Adaylar; Osman Yücel, Bekir Sami Ramazanoğlu.

Kozaklı Asil Aday; Halil Arad. Yedek Adayı; Ali Rıza Çiçek.

Bağımsızlar; Avanos'dan Mustafa Akbel, Remzi Peker, Hacıbey ve Asım Üvez.

Nevşehir Asil Adaylar; Ahmet Kemal Dedeoğlu, Avni Parmaksız, Avni Uncuoğlu, Faik Demirbaş. Yedek Adaylar; Yaşar Özgen, Hakkı Başer, Mustafa Keçekseken, Hasan Şaha.²⁸

29 Eylül 1955 tarihinde yapılan Kırşehir Genel Meclisi Seçimleri sükunet içinde gerçekleşmiş, seçim neticesinde 25.435 seçmenden 9.279 seçmenin seçime katılarak oylarını kullandıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla Kırşehir'de seçime katılım oranı % 37,50 olmuştur.²⁹ Yapılan seçimler neticesi İl Genel Meclisi üyeliklerine seçilenler şunlar olmuştur; İl Genel Meclisi Asil Üyelikleri; Safa Ünal, Faik Selaoğlu, Rıza Dulgadiroğlu ve Davut Şebaboğlu ve yedek üyelikler; Şahap Koca, Av. Vahit Esensoy ve Mesut Tuna ve Avanos ve Hacıbektaş'ta bağımsız olarak seçime katılan Mustafa Akbal ile Av. Salih Sümer.³⁰

5. 13 Kasım 1955 Belediye Seçimleri

13 Kasım 1955'te yapılacak olan Belediye Meclisi seçimleri için hazırlılar başlamış, DP listesinden girmek isteyen parti mensupları, müracaatta bulunurlarken, diğer partiler, seçime katılmayacaklarını, seçim kuruluna bildirmişlerdir.³¹

Yapılan seçimler neticesinde DP Kırşehir Belediye Meclisi Asil adayları şu şekildedir; Şevki Akdoğan, Vahit Esensoy, Memduh Olgaç, Hamit Özdeş, Şahap Koca, Kemal Altıok, Kâzım Atalay, İbrahim Akça, Mesut Tuna, Fevzi Erdem, Halil Boynueğri, Abdullah Akpınar, Mestan Ünsal, İsmail Ulukan, Ömer Çakmak, Hasan Yağız, Enver Selemoğlu, Halil Altaş, Süleyman çiftçi, Duran Erdiş, Vahit Kürkçü, Hidayet Cengizbakkal.

Yedek Adaylar; Mustafa Doğanün, Mehmet Ala Kürkçü, Hüseyin Aktaş, Mehmet Çingi, Hamdi Çetintürk, İbrahim Erkutlu, Fahri Gürses, Fevzi Kılıç, Ali Kalay, Mehmet Kurukafa, Abdurrezzak Mısırak, Osman Nalçarı, Faik Selemoğlu, Mükremin Siper, Sefa Ünal, İhsan Yeğen, Mehmet Vural, Basri Yöney, Ruhi Yavuzer.

DP aday listesine giren şahıslar, şehrin aydın, tanınmış tüccar ve iş adamları olmuştur. Seçime katılan 25 asil ve 18 yedek üye olmak üzere 43 şahıs, seçim kuruluna müracaat etmiştir.³² Bu arada müstakil adaylar seçim kuruluna girmek için çalışmışlar, DP listelerinde yer alan Belediye Başkanı Şevki

²⁷ Ahmad, a.g.e., s.141.

²⁸ Kırşehir Sesi 19 Eylül 1955.

²⁹ Kırşehir Sesi 3 Ekim 1955.

³⁰ Kırşehir Sesi 3 Ekim 1955.

³¹ Kırşehir Sesi 3 Ekim 1955.

³² Kırşehir Sesi, 31 Ekim 1955.

Akdoğan ile bazı DP adaylarını, listelerine yazarak bu listelerin DP listesi zannını uyandırmak amacıyla karışık listeler hazırlamışlardır.³³

Seçimleri, CMP, bütün teşkilât ve elemanı ile müstakilleri desteklemesine rağmen müstakiller, seçimi kaybetmişler, DP adayları liste halinde kazanmışlardır. 17 Kasım Perşembe günü Belediye Meclisi toplanarak gizli oy ilkesine göre Belediye Başkanlığı seçimleri yapılmış, 23 üyenin katıldığı seçim neticesinde Belediye Eski Başkanı ve DP İdare Heyeti Başkanı olan Şevki Akdoğan Belediye Başkanlığına ittifakla seçilmiştir.³⁴ 13 Kasım 1955'te Kırşehir'de yapılan belediye seçimlerinde müstakillere ait oy pusulalarının kanuna uygun bulunmadığından sandık kurullarınca iptal edilmiş³⁵ olduğundan müstakillerin yaptıkları itirazlar ilçe ve il seçim kurullarınca reddedilmiş, onlar İl Seçim Kurulunun red kararını Yüksek Seçim Kuruluna götürmüşlerdir. Yüksek Seçim Kurulu'nun yaptığı tetkikat neticesinde itirazın kabulü ve İl Seçim Kurulu kararının bozulması yönünde görüşünü belirtmiş ve iptal edilen 300 üzerinde oy hesaba katılarak belediye seçimlerini müstakillerin kazandıkları ilan edilmiştir. Bunun üzerine yeni belediye meclisi 20 Aralık Salı günü toplanmış ve bu toplantıda Belediye Başkanlığına Fazıl Yalçın, Başkan Vekilliklerine Dündar Anıldı ve Mehmet Çavtekin, Encümen Üyeliklerine Ramazan Alkan, Rifat Akbayır ve Ziya Keleş seçilmişlerdir. Müstakil olarak ortaya çıkan, adı geçen isimlerden 18'i CMP' li 4'ü CHP' lidir.³⁶

6. Demokrat Parti Osman Bölükbaşı Mücadelesi

Bölükbaşı, 1947'de DP'den ayrılarak Temmuz 1948'de Mareşal Fevzi Çakmak ve yedi arkadaşı ile MP' ni kurdu.³⁷ MP, Türkiye'nin üçüncü büyük partisi³⁸ olarak kurulduğu zaman gerek bu partinin önemi gerekse kurucularının itibarı önemli ölçüde ve kasten zedelenmiş bulunuyordu.³⁹ Bu partiye muhalefetin yanı sıra iktidar da karşı gelmekteydi.

Parti, sürekli tenkit edildi. MP adını aldığı için bile eleştirildi.⁴⁰ Zaten parti içinde zamanla oluşacak önemli bir muhalefet vardı. Liderler arasında birbiriyle çalışması güçlük yaratabilecek birçok kuvvetli şahsiyetler bulunmakta idi.⁴¹

Henüz yeni kurulmuş MP' nin yükünü, üzerinde en çok taşıyan kimse Kırşehir milletvekili aday Bölükbaşı idi.⁴² Yine teşkilatlanmada Kırşehir'in rolü büyük olmuştur.

Partinin Kırşehir mitingi Ekrem Ultav'ın konuşması ile başlamış sonra Bölükbaşı kürsüye çıkmış 1951 ara seçimlerini kastederek; "Ara seçimlerde oylarınızı menfaat için iktidara verdiniz menfaatle oylarını satmak namussuzluktur" demiş yine traktör satın alanları da namussuzlukla suçlamıştır.

Millet Partisi'nden Denizli milletvekili Reşat Aydın, İnönü ve Bayar'ın hayatlarına kastetmek için bir komplo düzenlendiğini ileri sürdü. Aydın, bu komployu, Sadık Aldoğan, Fuat Arna ve Bölükbaşı'nın hazırladıklarını ve amaçlarının, Hükümeti devirmek olduğunu iddia ediyordu.⁴³ Arna ve

³³ Kırşehir Sesi 7 Kasım 1955.

³⁴ Kırşehir Sesi 21 Kasım 1955.

³⁵ Çopuroğlu, a.g.e., s. 65-67.

³⁶ Kırşehir Sesi 19 Aralık 1955.

³⁷ Türk Parlamento Tarihi, TBMM IX. Dönem (1950-1954) VII. Cilt (özgeçmiş) s. ,680.

³⁸ 22 yıl sürmüş olan Tek parti egemenliğinden sonra DP'nin muhalefet politikası, bu partideki bazı politikacılara doyurucu gelmeyince Mecliste ve Meclis dışında bölünmeler oldu. "Müstakil Demokratlar Grubu" "Öz Demokratlar Partisi" gibi yeni topluluklar ortaya çıktı. Bu topluluklar ve bunların çatısı altına girmeyen dağınık bazı muhalifler, 20 Temmuz 1948'de bir araya gelerek Millet Partisi'ni kurdular.

³⁹ Karpat, Türk..., s. 185.

⁴⁰ Cumhuriyet 23 Temmuz 1948.

⁴¹ Ahmad, a.g.e., s. 44.

⁴² Goloğlu, Demokrasiye..., s.308; Bölükbaşı, siyaset sahnesinde kendine iki büyük rakip seçmişti. Bunlardan birisi Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı İnönü diğeri ise eski Başbakan ve DP Genel Başkanı Bayar' dır; Donat Yavuz, "Elveda Osman Bey" Sabah 07.02.2002; Radikal, 7 Şubat 2002; Bölükbaşı, a.g.e., s. 197, 198.

⁴³ Tosun, a.g.t., s. 88, 89; Şimşek Seda, "Anadolu Fırtınasının Çileli Yılları Ben Satılık Biri Değilim", Akşam 09.02.2002; Bölükbaşı, beş gün tutuklu kaldığı cezaevinden çıktığı günün ertesinde, arkadaşlarıyla beraberken Ankara'daki Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin önünde, DP lideri Celal Bayar'la karşılaştılar. Basında çıkan haberlere göre üzerine yürüdüler, hakaret ettiler, Bölükbaşı, yıllar sonra bu olayı şöyle anlatır; Basın, o olayı çok yanlış aksettirdi. DP'nin aslında dört değil beş kurucusu var, bunlardan biri de benim. Halkın nezdinde kazandığım sevgiden rahatsız oldular. Gelecekte kendilerini gölgeleyeceğimi zannedip bana iftira atıldılar; Yılmaz S., a.g.t., s. 26.

Bölükbaşı tutuklanmış ancak, yapılan soruşturma ile suçlamanın yersiz olduğunun anlaşılması ile serbest bırakılmışlardı.

Partinin İlk Büyük Kongresi, 17 Haziran 1950'de yapılmıştır. Daha sonra yapılan kongrelerde, MP' ye karşı eleştiriler giderek artmıştır. Toplanan Dördüncü Kongre yine çalkantılı bir şekilde gerçekleşmiştir. Kongre süresince ve sonrasındaki gelişmeler siyasal parti çevrelerinde olduğu kadar basında ve kamuoyunda da değişik değerlendirmelere ve yorumlara yol açmıştır. Bu ortamda, Hikmet Bayur'un 6 Temmuz'da düzenlediği basın toplantısında MP' nin 1950 seçimlerinde başarılı olmayışında başlıca etkenin, Parti içinde irtica yanlılarının bulunması olduğunu söylemiş ve eğer bu Parti, TBMM'ne softa ruhlu milletvekillerini sokacak olursa memleketin geriye gideceğini öne sürmüştür. Diğer yandan aynı gün başkentte çıkan Millet gazetesinde yazdığı bir makale ile MP' lilere seslenen Yönetim Kurulu Üyesi Nurettin Ardicöğlü, bu tür suçlamalara karşı meydan okuyarak partilileri, Bayar yanlısı ve DP'li ya da CHP'li tüm karşıtları ile bir ölüm kalım mücadelesine çağırmıştır. Bu çağrı kamuoyunda olduğu kadar partilerde de tepkiler doğurmuş ve Ankara Cumhuriyet Savcılığınca 4 Temmuz 1953'de soruşturma başlatılmıştır. Nitekim MP, 27 Ocak 1954'de alelade bir dernek gibi kapatılmıştır.⁴⁴

MP' nin kapatılma davası Yargıtay da devam ederken, 1954 seçimlerinin yaklaştığını gören partililer, seçimlere katılmak için 10 Şubat 1954 tarihinde yeni bir parti kurmuşlar.⁴⁵ Program ve tüzük çalışmaları esnasında parti adı üzerindeki uzun görüşmelerden sonra adının Cumhuriyetçi Millet Partisi olması kararlaştırılmıştır.⁴⁶ Bu parti, MP' nin 27 Ocak 1954'te kapatılmasından iki hafta sonra Bölükbaşı ve arkadaşları ile kurulmuştur. Genel Başkan Mustafa Kentli dışında, kapatılan MP' nin yöneticileri, CMP'nin kurucuları arasında yer almışlardır. Partinin kuruluş dilekçesinde imzası olan isimleri; Enis Akaygen, Ertuğrul Akça, Sadık Aldoğan, Fuat Arna, Suphi Batur, Lütfü Bornavalı, Abdurrahman Boyacıgiller, Mehmet Ali Derman, Cemal Işlak, Saadet Koçar, Enver Kok, Ahmet Oğuz, Ahmet Tahtakılıç ve Osman Bölükbaşı⁴⁷ dir.

Bu partinin programında ikinci bir meclisin kurulmasıyla Meclis'ce kabul edilen kanunları, yürürlüğe koyacak olan bir anayasa mahkemesinin kurulması da yer alıyordu.⁴⁸

TBMM' nde Bölükbaşı ve Abdurrahman Boyacıgiller olmak üzere iki üyeye temsil edilen CMP'nin programında partinin amacı; "Türkiye'de insan haklarını hâkim kılacak ve bunları güvenilir teminata bağlayacak bir devlet nizamı kurmak." olarak açıklamıştır.

Programda, yukarıda belirtilen bir devlet nizamı için Anayasada yer alması istenilen teminat ilkeleri şu şekilde sıralanmıştır; Birleşmiş Milletlerce yayınlanmış olan "İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nde yer alan hak ve hürriyetlerin anayasamızda açıkça ifade edilmesi ve teminata bağlanması, kanunların Anayasaya aykırılığı hakkında dava hakkı tanınması, Anayasaya aykırı kanun teklif edilmemesi ve yapılmaması, Anayasa değişikliğinin bugünkünden daha teminatlı şartlara bağlanması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlerin her türlü nüfuz ve etkiden uzak kalmasının anayasa teminatı altına alınması, Devlet memurlarının hak, görev ve sorumlulukları bakımından tâbi olacakları ilke ve kuralların Anayasada belirlenmesi, lâiklik, din ve vicdan hürriyeti gibi modern devlet esaslarının Anayasa ile tarif ve tespit olunması, siyasi partilerin Anayasa tarafından tanınmış ve teminata bağlanmış kurumlar haline konulması."⁴⁹

Diğer yandan lâiklik, din ve vicdan hürriyetleri diye, hak ve hürriyetler konusunda belli ilkeler ortaya koymuştur. Parti kuruluşundan hemen sonra yurt genelinde teşkilatlanmaya başlamıştır.

Bölükbaşı, MP' olduğu gibi CMP' de de parlayan bir yıldız olmuştu. Ancak genel başkan değildi. Oysa bu iki partiyi de tek başına sırtlayıp götüren kendisiydi. Bölükbaşı ve Kırşehir olmasa, ne MP ne de CMP tek milletvekili çıkarabilirdi. Bölükbaşı tek başına bir parti gibiydi. CMP' nin 1954 de Ankara-

⁴⁴ Eroğul, a.g.e., s. 79, Ahmad, Türkiye'de..., s. 115; MP, Türk siyasal hayatında önemli bir yere gelmediyse de DP'yi yumuşak politikasından zaman zaman ayırmak zorunda bırakmıştır. MP, bu açıdan bakıldığında, nicelik bakımından olmasa da nitelik bakımından etkin rol oynamıştır; Koçak, Siyasal Tarih (1923-1950), Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997 s. 152; Keloğlu -İşler Esra, "Demokrat Parti'nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme", iletişim kuram ve araştırma dergisi, Sayı 24, Kış-Bahar 2007, (111-128), s. 113.

⁴⁵ Tosun, a.g.t., s. 96.

⁴⁶ Ayhan, a.g.t., s. 45.

⁴⁷ Bölükbaşı, a.g.e., s. 177; Yılmaz S., a.g.t., s. 28.

⁴⁸ Ahmad, Türkiye'de..., s. 119.

⁴⁹ Bölükbaşı, a.g.e., s. 177.

Ulustaki yeni sinemada yapılan Büyük Kongresinde, partililerin sevgilisi haline gelen Bölükbaşı, Genel Başkan Ahmet Tahtakılıç'ın karşısına rakip olarak çıktı ve seçimi kazandı.⁵⁰ Bölükbaşı, artık “Genel Başkan” olmuştu.⁵¹

1954 seçimlerinin yaklaştığı günlerde iktidar muhalefet ilişkisi iyice gerginleşirken CMP seçim öncesi kısa sürede teşkilatlanmasını hızla sürdürüyordu.

CHP, bütün muhalefet taktiğini, hatta stratejisini yeniden gözden geçirmeye hazırlanırken CMP, Mecliste nihayet bir grup oluşturmuştu.

Parti, beş kişiyle temsil edilmekte olduğundan, Bölükbaşı, Grup adına istediği zaman söz almak ve istediği kadar konuşmak hakkına sahip olacaktı.⁵²

CMP' nin kuruluşundan 81 gün sonra milletvekili genel seçimi yapılmıştır. Başbakan Menderes'in seçimlerin 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılmasını öngörmesi üzerine TBMM 12 Mart 1954 tarihinde bu yönde karar almıştır. Bütün teşkilatları kapatılan CMP, 11 hafta gibi çok kısa bir süre içinde, kısıtlı imkânlar içinde ve zor şartlarda seçim çalışmalarını sürdürmek durumunda kalmıştır.⁵³

CMP' ne yönelik DP lideri Menderes tarafından CHP lideri İnönü'ye verilen ve gazetelerde yayınlanan cevabın bir yerinde “Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Nerede? Denmek suretiyle, parti yok gösterilmek istenmiştir. Bu hususta ne düşündüğünü soran basın mensuplarına CKMP Genel Başkanı ve Kırşehir milletvekili Bölükbaşı, aşağıdaki beyanını vermiştir;⁵⁴

“Muhalefete hayat hakkı tanımak istemeyen bugünkü iktidar liderleri betahsis Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisine karşı yıllardan beri baskı ve kin politikasına eksilmeyen bir hızla devam etmişlerdir. Bu politikanın taktikçileri bir taraftan aksayarak bir taraftan da tenkit ve baskılarını idame ederek teşebbüslerini son zamanlarda parti liderlerine kadar uzatmak cüretini göstermişlerdir. Seçimlerde partimize oy veren bir vilayetin ilgası ve seçimlerin toptan tecziyesi, icat edilen fırsat ve bahanelerle parti idarecilerinin aylarca, yıllarca hapisanelere konması ve takibat altında bulundurulması, bu kin ve baskı politikasının önce vicdanına mal olan tezahürleri olmuştur.

DP lideri, ne derse desin şartları ne kadar ağır olursa olsun, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi siyasete sebat, ahlâk ve idealizm bekçiliğini fütür getirmeyen bir metanet ve cesaretle yapmaya devam edecektir”

Menderes'in Hükümet programı dolayısı ile yaptığı konuşmadan sonra Bölükbaşı, MP adına Meclis kürsüsünde şunları dile getirdi;

“Bir hükümet programından ziyade bir parti programını andıran bu vesika, çok sosyal bir şekilde kaleme alınmıştır. Bir icraat programı olması icap eden bu programı seyyaldi ki, vatandaşa sarıh bir fikir ve emniyet vermekten çok uzaktır.

DP'nin hafızalara kazınan olayı, seçimlerde CMP' ye oy vererek müthiş muhalif Osman Bölükbaşı' yı Meclise yollayan Kırşehir'i ilçe yapmasıdır.

DP, Kırşehir'i ilçe yaparak yeni il Nevşehir'e bağlarken, İnönü'nün seçim bölgesi Malatya'yı ikiye bölerek Adıyaman'ı da ilçe yapmıştı.

⁵⁰ Yılmaz S., *a.g.t.*, s. 28.

⁵¹ Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IX. Dönem (1950–1954), C.VII. (Özgeçmiş), s. 680.

⁵² Toker, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944–1973, DP'nin Altın Yılları 1950–1954, s. 10.

⁵³ Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 178.

⁵⁴ Yılmaz S., *a.g.t.*, s. 29.

Ardından bir konuşma sırasında kendisine laf atan DP grubuna “size ne oluyor zalimlerin uşakları!” diye bağırın Bölükbaşı, hakaret davasından daha sonra beraat edecektir.⁵⁵

DP içinde şimdiden “muhalifleri cezalandırınız!” politikası taraftarlarının sesleri duyulmakta olmaları hüznün vericidir. Bunun en tipik misali Osman Şevki Çiçekdağı’nın geçen devre mebusu seçildiği fakat bu sefer reylerini CMP’ ye veren Kırşehir halkına; “Sizlerden hayır kalmadığı anlaşılıyor. Hakkınızda bir şeyler düşünmeli”! Tarzında sarf ettiği sözlerdir.⁵⁶

CMP, Mecliste yaptığı sert konuşmalardan sonra iktidarın hedefi haline gelmiş, 1955 yılında Bölükbaşı’nın dokunulmazlığının kaldırılması için Başbakanlık teskeresi verilmiş, Anayasanın 12. ve 27. maddeleri kapsamında yazılı suçlar işlenmediği için dokunulmazlığının kaldırılmamasına karar verilmiştir.⁵⁷ Bölükbaşı, Kırşehir’in vilayet olmasına dair kanun tasarısı, 12 Haziran 1957 günü Mecliste kanunlaştıktan sonra hakaret ettiği gerekçesi ile üç celse Meclisten çıkarılma cezası almıştı,⁵⁸ Bölükbaşı’nın dokunulmazlığının kaldırılması için TBMM İdare Amirliği, Bölükbaşı hakkında Meclisin manevi şahsiyetini tahkir ettiği iddiası ile soruşturma başlatmıştır.⁵⁹ Başbakanlık tarafından tezkere hazırlanmış ve Meclise sevk edilmiştir. Bölükbaşı, kendisi ile ilgili bu durumdan ivedi bir şekilde haberdar edilerek savunması yapılması istenmiş, Bölükbaşı ek süre istemesine rağmen yazışmaların 19 Haziranda sona erdiğini görmüş ve kasıt ile karşı karşıya bulunduğu ve kendisinin siyasetten saf dışı edilmek istendiği kanaatine varmıştır.⁶⁰ Bölükbaşı’na yönelik hazırlanan raporda Bölükbaşı’nın Meclis kürsüsünde, salon içerisinde sarf ettiği sözler ve koridorda DP Balıkesir milletvekili Ahmet Kocabıykoğlu ile aralarında geçen konuşma değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur. Raporda, Meclis kürsüsünde ifade ettiği sözlerden dolayı Bölükbaşı’nın dokunulmazlığının kaldırılması komisyonun takdirine bırakılmış, Balıkesir DP milletvekili Kocabıykoğlu ile aralarında geçen sözlerin, Meclise doğrudan hakaret olduğu sebebi ile dokunulmazlığının kaldırılması gereği belirtilmiştir. CMP milletvekilleri rapor üzerinde konuşmuşlar ve Bölükbaşı’nın dokunulmazlığının kaldırılmasının hukuken mümkün olmadığı, Anayasanın ihlâl edildiği üzerinde durmuşlardır.

Bölükbaşı, sarf ettiği sözlerin tamamen şahıslara ait bulunduğu Meclis genelini kapsamadığı ve Kocabıykoğlu ile aralarında geçen sözlerin de basit bir hakaret olduğunu belirtmiştir. Komisyon Başkanlığı, dokunulmazlığın kaldırılması önergesini oya sunmuş, ilk defa önerge aleyhinde oy kullananların 11, lehte oy kullananların 9 olduğu görülmüştür. Oyların sağlıklı sayılmadığı yönündeki itirazdan sonra, çekimser kalan milletvekillerinden oy kullanan olduğu anlaşılmış, dolayısıyla Anayasa ve Adalet Komisyonundan oluşan Karma Komisyon, Bölükbaşı’nın dokunulmazlığının kaldırılmasına 11’e karşı 13 oy ile karar vermiştir.⁶¹ Düzenlenen raporda Bölükbaşı’nın kürsüden “zalimlerin uşakları” diye bağırıldığı ve DP milletvekili Kocabıykoğlu ile tartışırken hakaret içeren sözler sarf ettiği belirtilmiştir. Bölükbaşı, bu kararı “kararınız mübarek olsun seçimlere gidiyoruz” sözleri ile karşılamıştır.

24 Haziran 1957 pazartesi günü TBMM Genel Kurulunda Bölükbaşı’nın milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması müzakere edilmiş, CMP Meclis Gurubu adına Ahmet Bilgin, CHP adına İnönü, Hürriyet Partisi adına Bursa milletvekili Raif Aybar, Anayasa gereğince suç işlenmediği, yaklaşan seçimler esnasında bir muhalefet liderinin cezaevine konulmasının doğru olmayacağını belirtmişlerdir. DP milletvekillerinden Osman Kavrakoğlu, Sırrı Atalay, Hamdi Sancar, Cevat Ülkün’ün konuşmalarından sonra Bölükbaşı, söz almış, uzun süren konuşmasında; Meclise hakaretinin söz konusu olmadığını sıra kapağına vuran birkaç kişiye hitap ettiğini ve olayın bir tertip olduğu üzerinde durmuştur.⁶²

Bölükbaşı, adil olmayan bir karar verildiğini ifade ettiği konuşmasında;

⁵⁵ Apuhan, a.g.e., s. 118.

⁵⁶ Toker, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, DP’nin Altın Yılları 1950-1954, s. 8.

⁵⁷ Yeni Sabah 27 Ocak 1955.

⁵⁸ Sabah 21 Ocak 2002.

⁵⁹ Sabah 21 Ocak 2002.

⁶⁰ Haytoğlu, a.g.t., s.194.

⁶¹ Haytoğlu, a.g.t., s.194; Cumhuriyet 22 Haziran 1957.

⁶² Sabah 21 Ocak 2002.

“Bu memlekette hiçbir teminatı olmayan 25 milyon insanın arasına karışmak benim için alçalma değil şeref olacaktır. Bu arada söz konusu olan Bölükbaşı'nın fani şahsiyeti değil, bir prensibin savunmasıdır. ... 33 yıllık uygulamada Meclise hakaret etti diye ...bir kişi hakkında cezai takibata geçmek kimsenin aklından geçmemiştir. Bu Mecliste neler olmamıştır. Hakareti bile tasnife tâbi tutmak isteyenlere soruyorum; bir muhalefet liderine profesyonel cani dendiğini, bir partiye cani dendiğini, bir partiye çete dendiğini unuttunuz mu?”⁶³

Neticede Bölükbaşı'nın dokunulmazlığının, iki milletvekili çekimser kalarak, 49'a karşı 247 oyla kaldırılmasına karar verilmiştir.⁶⁴

Bölükbaşı'nın dokunulmazlığını kaldırılmasına dair kanun, 26 Haziran 1957 tarihli resmi gazetede yayınlanmıştır. Bölükbaşı'yı Ankara Sorgu Yargıçlığı 2 Temmuz 1957 Salı günü ifadeye çağırmıştır.⁶⁵ Avukatlar soruşturma açılmasını reddettilerse de istekleri kabul edilmemiş, Bölükbaşı'nın avukatları Üçüncü Asli Caza Hakimi Adil Güneşoğlu'nu reddeden bir dilekçe vermişlerdir. Bölükbaşı, sorgusu tamamlandıktan sonra serbest bırakılmıştır. Ancak 2 Temmuz 1957'de Üçüncü Asli Caza Mahkemesinin verdiği kararla 2 Temmuz gecesi tutuklanarak cezaevine konmuştur.⁶⁶ Bölükbaşı, davanın Keskin Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmesini istemiş, Mahkemenin reddi hâkim talebini yerinde bulması üzerine Bölükbaşı, tutuklandıktan 21 gün sonra tahliye edilmiş, ancak iki gün sonra İstanbul'da yeniden tutuklanmıştır. Ankara Sorgu Hâkimliği, Bölükbaşı davası ile her türlü haber yayınlanmasını yasaklamıştır.⁶⁷ Bölükbaşı, İstanbul'dan Ankara'ya getirilerek yeniden cezaevine konulmuştur.⁶⁸ Bölükbaşı'nın reddi hâkim isteğini kabul eden Keskin Ağır Ceza Mahkemesi Savcısı Lütfi Sağlat, Siirt Sorgu Yargıçlığına tayin edilmiş Adalet Bakanlığı Müfettişlerince, Keskin Ağır Ceza Mahkemesi incelemeye tâbi tutulmuştur.⁶⁹

Bölükbaşı, 27 Ekim 1957 seçimlerine Ceza evinde aday gösterilerek katılmış ve milletvekili seçilmiştir. Ancak, adli tatil gerekçe gösterilerek Bölükbaşı tahliye edilmemiştir. 1 Kasım 1957'de Bölükbaşı'nın tahliye kararı reddedilmiş, aynı tarihte Meclisin yeni yasama dönemine başlaması ile milletvekilleri and içmişler, and içme sırasında Bölükbaşı'nın isminin okunmaması Kasım Gülek'in itirazlarına yol açmış ve sonra ismi okunmuştur. Bölükbaşı, 27 Ekim 1957 seçimlerinde Kırşehir'den milletvekili seçildiğini dokunulmazlık dâhil bütün haklarını yeniden kazandığını belirterek, TBMM Başkanlığına başvurmuştur. Bölükbaşı, nihayet Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi tarafında 30 Kasım 1957'de 149 günlük tutukluluk sonunda tahliye edilmiştir.⁷⁰ 3 Aralıkta ise milletvekili yemini etmiştir.⁷¹ Bölükbaşı'nın yargılanması Ocak 1958'den Kasım 1959'a kadar 23 duruşma ile ikinci Ağır Ceza Mahkemesinde devam etmiş ve neticede Bölükbaşı hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir.⁷² Bölükbaşı, 10 ay hapis ve 4 ay İstanbul'da zorunlu ikamete mahkûm edilmiştir.⁷³ Daha sonra, Bölükbaşı için alınan karar, Yargıtay Birinci. Ceza Dairesine başvurularak temyiz edilmiş ve beratı sağlanmıştır.

7. İllikten İlçeliğe Kırşehir

a. Bölükbaşı - Menderes Çekişmesi

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün “12 Temmuz Beyanname” CHP ile DP arasında bir uzlaşma sağlamakla birlikte, her iki parti de “müfritler” diye anılan hizipleri de ortaya çıkarmıştı. Daha önce belirtildiği gibi zamanla DP içindeki bu muhalif hareket, 10 Mart 1948'de DP'nin beş milletvekilinin

⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, Devre X, Cilt 20, Toplantı 3, İ:85, C:20, 4. 6.1957; Naciye Onak, Millet Partisi (Türk Siyasi Hayatında 1960 Kadar Doldurduğu Yer), (Doktaora Tezi), İstanbul, 1993, s.138.

⁶⁴ Tosun, *a.g.t.*, s.166.

⁶⁵ Onak, *a.g.t.*, s. 139.

⁶⁶ Cumhuriyet 3 Temmuz 1957.

⁶⁷ Cumhuriyet 26 Temmuz 1957.

⁶⁸ Cumhuriyet 27 Temmuz 1957.

⁶⁹ Cumhuriyet 31 Ekim 1957.

⁷⁰ Sabah 22 Ocak 2002.

⁷¹ Cumhuriyet 3 Aralık 1957.

⁷² Cumhuriyet 8 Kasım 1959.

⁷³ Haytoğlu, *a.g.t.*, s.199, 200; Cumhuriyet 8 Kasım 1959.

ihracı şeklinde neticelenmişti.⁷⁴ Bu ihraçlar bazı milletvekilleri tarafından eleştirilmiş ve bu milletvekilleri, DP Genel Yönetim Kurulu'ndan çekilmişler 24 Mart 1948 de de ihraç edilmişlerdi. Bu arada, istifa eden diğer milletvekilleri ile birlikte, partiden ayrılan milletvekili sayısı artmıştı. Bağımsız kalan eski DP'li 13 milletvekili ise 18 Mayıs 1948 de TBMM'de "Müstakil Demokratlar Grubu"nu kurmuşlardı.⁷⁵

Nihayetinde sürdürülen çalışmalar neticesi yeni parti Millet Partisi adı ile 20 Temmuz 1948 de kurulmuştur.⁷⁶ Kurulan yeni partinin fahri başkanlığına Mareşal Fevzi Çakmak, Genel Başkanlığa Hikmet Bayur, Genel Başkan Vekilliğine Osman Nuri Köni, Genel Sekreterliğe Dr. Mustafa Kentli ve Genel Muhasipliği de Mareşalin damadı Şefik Çakmak getirilmiştir. MP'nin kuruluşunun hemen sonrasında sekiz milletvekili bu partiye dâhil olmuştur.⁷⁷

MP'nin kuruluşuyla birlikte yeni kurulan parti üyeleri ile DP arasında bir rekabet ve çekişme söz konusu olmuştur. Bu çekişmenin neticeleri içerisinde değerlendirilebilecek olan, DP'den Menderes ve MP' den Bölükbaşı arasındaki sert tartışmalar, sonraki gelişmelerle birlikte Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi sürecinin başlangıcını oluşturacaktır.

1954 seçimleri öncesi, DP-CHP cephesinin "İrtica" suçlamalarına hedef olan MP, devlet radyolarında sesini duyuramadığı için Anadolu mitinglerine çıkmıştır.

1953 yılı Nisan ve Mayıs aylarında Konya ve Niğde mitingleri gerçekleştiriliyordu. Konya'da Menderes'in MP ve Bölükbaşı'na yönelik; "Meclis er meydanıdır, Bölükbaşı meydanlarda konuşacağına, gelsin burada Meclis'te konuşsun, zaten Meclis'te doya doya konuşuyor" şeklindeki beyanına, cevap olarak Bölükbaşı, 5 Nisan 1953'te Konya mitinginde kürsüye gelmiş;

"Menderes Konya'da benim Mecliste doya doya konuştuğumu söyleyerek öğünmüştür. Ancak, konuştuk da nasıl konuştuk? Sıra kapakları kırıldı. Küfürler savruldu. İşte öğündükleri sahne budur. Meclis'te 417 milletvekili el kaldırıyor, istediklerini yapıyorlar, Dünyanın her yerinde hükümet denetimi gensoru ile olur. Türkiye'de buna imkân verilmemektedir. Bu günün Türkiye'sinde; muhalefete dizginli muhalefet demek lâzım. Meclis'te konuştuğumuzda kırılmadık sıra kapağı, savrulmadık küfür kalmıyor. Meclis'te denetim olmazsa dışarıda hiç olmaz. Menderes gavur ağzı ile Kuran okuyor".⁷⁸

Diyerek, Menderes'in Meclisteki tahakkümünü ifade etmişti.

Konya'dan sonra Niğde'ye geçerek 7 Nisan 1953'te MP'nin düzenlediği bir mitingde konuşan Bölükbaşı,"Gerçekleri söylemek, dilin zekatını vermek demektir, biz ahirete borçlu girmek istemiyoruz"

⁷⁴ Eroğlu, a.g.e., s.274.

⁷⁵ Koçak, Siyasal... , s.85; Özellikle Kenan Öner'in istifası ile birlikte yeni bir partinin kurulacağı haberleri ortaya çıkmıştı; Atabay Mithat, *Çok Partili Dönemde Bir Muhalefet Partisi: Millet Partisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1991, s.80; Sözü edilen bu gelişmeler, DP yöneticilerinde büyük bir rahatsızlık ve tedirginlik yaratmıştı. Bunun üzerine yeni bir partinin ortaya çıkmasını engellemek için yoğun bir çalışma başlatılmış, DP'den ayrılanlar "komünistlerin DP'yi ikiye bölme emellerine alet oldukları" şeklinde değerlendirilmelere tâbi olmakta idi; Bölükbaşı, a.g.e., s.99; DP'nin bu ithamlarına Osman Bölükbaşı 1 Nisan 1948 de şu sözlerle cevap veriyordu; "DP'nin gelişmesine engel olmak isteyen bazı gafilin vaktiyle müracaat ettikleri bazı usuller, iftiralar, tezvirler, komünistlik, Rus emellerine bilerek veya bilmeyerek alet olma suçlamaları, dün bu usulleri ve isnatları nefretle karşılayanlar tarafından bugün muavızları olan, yani eski arkadaşlarına karşı, pervasızca kullanılmaktadır. Dün İç İşleri Bakanı Sökmensüer'e ve Halk Partisi'ne taan edenlerin onları mumla aratacak dereceye varan bu halleri karşısında, muhakkak ki her insan vicdanında ümidine hançer saplanmış bir Sezar ıstırabı ile 'Sen de mi Brütüs!' demektir."; Bölükbaşı, a.g.e., s. 100; DP yöneticilerinin partiden ayrılan arkadaşlarına yönelttiği diğer bir suçlamada, şahsi ihtiraslarını tatmin etmek, bakan ve milletvekili olmak için DP'yi bölerek yeni bir parti kurmak niyetinde olduklarıydı. Parti kurmayı bir suç sayan bu tutum karşısında Osman Bölükbaşı, Sadrazam Hakkı Paşa döneminden bir örnek vererek şunları dile getirir; Memlekette adlı ihsan politikası takip edeceği vaadiyle, iktidara gelen sadrazam Hakkı Paşa, Mecliste mebusların eleştirilerine tahammül edemeyerek, mebuslar, bakan olmak için bizi tenkit ediyorlar diye karşılık vermiş, bu anlamsız söz karşısında bir mebus da, "Sadrazam Paşa adlı ihsan politikasını takip edeceklerini vaad buyurdıkları halde, görüyorum ki tenkide dayanamayarak gadrü bühtan politikasını takip ediyorlar, eğer bir mebusun nazır olmak istemesi bir suçsa, Heyet-i Vekiliyeyi (Bakanlar Kurulu), cürmü meşut (suçüstü) halinde yakalıyorum, demişti. Parti kurmak suçunu daha evvel işlemiş bulunan tek parti nizamının dünkü meşhurları (CHP'den ayrılıp DP'yi kuranlar) sayın kuruculara bunu hatırlatırım; Bölükbaşı, a.g.e., s.100-101.

⁷⁶ Köksal Ahmet, *Türk Siyasi Hayatında Osman Bölükbaşı*, (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon, 2004, s.13.

⁷⁷ Çaylak Adem, *Türk Siyasi Hayatında Osman Bölükbaşı* (Doktora Tezi), Ankara, 2004, s.138,139.

⁷⁸ Bölükbaşı, a.g.e., s.148-149.

diyerek, “Meclis’te 417 DP milletvekilinin bir orman gibi kalkan ellerinin hükümetin icraatlarını denetlemek imkanını, muhalefetin elinden aldığı” belirtmekte ve DP’nin uygulamalarından şikayetçi olduğunu da şu sözleri ile dile getirmekte idi.

“Bugün iktidarda olanların ilk sözü neydi? Adil bir idare kurmaktı. Ne yaptılar, sözlerini tuttular mı? Hayır, değişen bir şey yoktur. Şu kadar ki, dün CHP imtiyazlıydı, bugün DP, İnönü’nün gidip Celal Bayar’ın gelmesi ile yeni devir açılmaz. Bu ancak yeni kanunlarla açılır”.⁷⁹

Başbakan Menderes DP İl Kongresine katılmak için 11 Mayıs 1953’de Kırşehir’e gelmişti. Kırşehir halkı, Kaman ilçesinden Kırşehir’e kadar Başbakana eşlik etmişlerdi. Bu arada Başbakan, bu karşılama merasiminden dolayı Kırşehirliyle teşekkür ederken diğer yanda da bu karşılama töreninde bulunan CHP’li vatandaşlara da teşekkür etmiş ve CHP’ye övgüde bulunmuştu.⁸⁰

Bu arada Menderes’in Kırşehir’e geleceği haberini alan Bölükbaşı da” misafirliğimize gölge düşürmeyelim” düşüncesi ile aynı gün Kırşehir’e gelmişti.⁸¹ Bölükbaşı, Kırşehir’e 35 km. uzaklıktaki Sofular Köyü’nde büyük bir konvoyla karşılanmış ve doğrudan DP kongresinin yapıldığı salonun önündeki meydana gelmiştir.⁸² Bölükbaşı’yı karşılarında gören Kırşehir halkının büyük bir bölümü Bölükbaşı’na doğru yönelmeye başlamışlardı. Bu sırada DP’lilerin tutmuş olduğu davulcuların da Kırşehir halkı ile birlikte hareket ederek Bölükbaşı’nın gelişi onuruna davul çalmaları üzerine, bu durumu gören DP’liler; “Size parayı biz veriyoruz, çalmayınız” demişlerse de, davulcular:” isterseniz parayı vermeyin, biz Bölükbaşı için çalacağız” cevabını vermişlerdir. Halk tezahüratlar eşliğinde Bölükbaşı’nı omuzlarına alınca Bölükbaşı, halka sakinleşmeleri gerektiği ricasında bulunmuş ve “Ben buraya bir vatandaş olarak dinlemeye geldim, misafire saygı lâzım, sakin olunuz” demişti.⁸³

Konuşmasına devam eden Menderes şunları dile getirmiştir;

“...Bir kısım insanlar muhalefet yapıyoruz diyerek şeytanın aklına gelmeyen yalanları sıkılmadan söylüyorlar. Sıkılmadan, utanmadan memleket felakete gidiyor diyorlar. Üç buçuk kişilik zümreye dayanmak sureti ile bir kısım zavallılar bize bühtanda bulunuyor, iftira ediyorlar. Size gelerek sağrı sağrı bağıyorlar. Bunlar ihtirasi içinde kıvranan kimselerdir. Çamur gibi dedikodular yapıyor, ciddi ve hakiki bir söz söylenmiyor. Bir kısım kahramanlara dini kurtaracağız diyor ve havvariyun gibi memleket içinde dolaşıyorlar. Bunlar neyi kurtaracaklar. Bu memlekette lâiklik adı altında dini baskı altında olanlara zangoçluk yapanlar bunlar değil miydi? ...”⁸⁴

Kırşehirliyle, böyle bir durum karşısında memnuniyetsizliklerini göstererek Bölükbaşı’nı omuzlarına alıp Kapucu Caminin yanına getirmişler ve burada bir miting gerçekleştirmişlerdir.

DP İl Kongresine saat 14:50 de gelen Menderes burada konuşmasında;

“...Kırşehir’in ve bütün Orta Anadolu’nun kaderini değiştirmeyi, nasibini bol kılmayı DP iktisadi, siyasi ve içtimai programının başına almıştır. Memleket medeniyet ve kalkınma yolunda hızla ilerlerken, bir sürü insan sabahtan akşama kadar, vatandaşın zihni üzerinde tezvirat ve tahrirat yapmakla meşgul olmaktadır. Gözle görülür elle tutulur başarılarla rağmen bunlar sizin karşınıza geçip sıkılmadan dünden daha kötüsünüz, memleket bir felakete gidiyor diye

⁷⁹ Bölükbaşı, a.g.e., s.149, DP-CHP ortaklığı ile ilgili Bölükbaşı, şu ifadelere yer vermektedir; “Ne gariptir ki, bu siyasi oyunda Menderes’in sahne arkadaşları daha düne kadar irticai okşamakla itham eden Halk Partisi ile DP’nin hali oğlanla kıza benziyor: Hikayeyi bilirsiniz; meydana sen neyimsin, tenhalarda sen benimsin, ben seninim. Ey Menderes, dünün zalimi nasıl muhalefet lideri olmazsa, o zalime dalkavukluk ve meddahlık eden adam da demokrat başvekil olamaz.”; Bölükbaşı, a.g.e., s.150.

⁸⁰ Yeni Kırşehir, 16.05.1953

⁸¹ Tosun, a.g.t., s.88.

⁸² Bölükbaşı, a.g.e., s.151.

⁸³ Millet 13.05.1953

⁸⁴ Millet 13.05.1953

konuşmayı demokrasinin bir icabı sanıyorlar. Sanki demokrasi bütan ve iftira hürriyeti imiş. Acaba ne var? Hak ve hürriyetinize bugün bir şaibe mi düştü? Yoksa memleket mi batıyor? ⁸⁵ ...Kırşehir’de belediye başka bir partidendir ve en ufak bir güçlkle karşılaşmayacaktır. En küçük bir güçlüğe uğrarlarsa bana gelsinler” .⁸⁶

Diyerek vatandaşların dayanağı olmayan iftiralarla meşgul edildiği üzerinde duruyordu.

Menderes’in Ankara’ya dönmesi üzerine Bölükbaşı, Menderes’e cevaben hemen bir toplantı düzenleyerek, Kırşehirlilerin yoğun tezahüratları eşliğinde şunları ifade etti;

“...Menderes’in sadece iktidar aleyhine çamur saçtığını söylemesi, neyin iftira olduğunu söylemeden sadece iftira ediyorlar diye dert yanması iftiranın, aczin ve çamur saçmanın ta kendisidir” .⁸⁷

...Fakirliğinize rağmen ruhunuzda ne büyük zenginlik olduğunu, görüşlerinizi satın almak isteyen ve muhalefetten vazgeçtiğimiz takdirde memleketimizin fabrikalara kavuşacağını, ihya edileceğini söyleyen zavallılar karşısında bana gösterdiğiniz şu göz yaşartıcı bağlılığı asla unutamam. ...” .⁸⁸

Bahsedilen bu sert tartışmaların yaşandığı bir süreçte MP’nin, dini esaslara dayalı bir cemiyet olduğu kanaati ve gerekçesi ile 8 Temmuz 1953’te geçici olarak, 24 Ocak 1954’te alelade bir dernek gibi süresiz olarak kapatılmasına karar verildi.⁸⁹

b.Cumhuriyetçi Millet Partisi’nin Kuruluşu ve 2 Mayıs 1954 Seçimlerinin Rolü

MP’liler, 1954 seçimlerinin yaklaştığı günlerde dağılmayı engellemek ve yeniden toparlanmayı sağlamak için yeni bir partinin kurulması çalışmalarına hız vermişlerdir. Bölükbaşı, bu yeni oluşumu siyasi kişiliği ile bütünleştirecekti. Parti tüzüğü ve programı üzerinde son çalışmalar yapılırken, yeni partinin isminin, “Cumhuriyetçi Millet” ya da “Hür Millet” olması gündeme gelmiş, hilafetçi ve saltanatçı yakıştırmalarını önlemek için partinin isminin başına “Cumhuriyetçi” sıfatı eklenmiştir.⁹⁰ Eski MP’ liler 9 Şubat 1954’te Cumhuriyetçi Millet Partisi’ni kurmuşlar ve partinin ilk şubesi de Kırşehir’de açılmıştır.⁹¹

CMP programı hazırlanırken MP’ nin kapatılmasına yol açan mevzuat ve uygulamalar dikkate alınmış ve programda gericilik açıkça reddedilerek lâikliğin tanımında din ve vicdan özgürlüğünün, diğer hak ve özgürlükler gibi kutsal olması ve güvence altında bulundurulması gereği ifade edilmiştir.⁹²

CMP kurulduğunda Ahmet Tahtakılıç’ın CMP ilk genel başkanlığı sonrası Ertesi yıl, 27-29 Haziran 1955’te yapılan CMP Birinci Büyük Kongresi’nde Bölükbaşı, Genel Başkan seçilmiş ve 18 yıl

⁸⁵ Tosun, a.g.t., s.88-89.

⁸⁶ Tosun, a.g.t., s.89.

⁸⁷ Bölükbaşı, a.g.e., s.152-153.

⁸⁸ Bölükbaşı, a.g.e., s.153-154.

⁸⁹ Yılmaz S., a.g.e., s.28.

⁹⁰ Çaylak, a.g.t., s.272; CMP’nin kurucuları ise şunlardır: Enis Akaygen (Emekli Büyükelçi-Eski İstanbul Milletvekili), Ertuğrul Akça (Avukat), Sadık Aldoğan (Emekli General-Eski Afyon Milletvekili), Fuat Arna (Avukat), Suphi Batur (Hukukçu-Eski Sinop Milletvekili), Lütfü Bornovalı (Hukukçu-Tüccar-Fabrikatör), Abdurrahman Boyacıgiller (Avukat-Zonguldak Milletvekili), Osman Bölükbaşı (Kırşehir Milletvekili), Mehmet Ali Derman (Doktor), Cemal İşlak (Doktor), Saadet Kaçar (Avukat), Enver Kök (Yüksek Orman Mühendisi-Eski Eskişehir Milletvekili), Ahmet Oğuz (İktisat Doktoru-Tüccar-Eski Eskişehir Milletvekili) ve Ahmet Tahtakılıç (Avukat-Eski Kütahya Milletvekili); Fatih Artvinli, Seraba Harcanmış Bir Ömür:Osman Bölükbaşı, Kitap Yay., İst., 2003, s.63; Parti içi atamaları, CMP Genel Başkanlığına Ahmet Tahtakılıç, Genel Başkan Yardımcılığına Sadık Aldoğan, Genel Katipliğe Abdurrahman Boyacıgiller, Genel Katip Yardımcılığına Ertuğrul Akça ve Muhasip Üyeliğine de Mehmet Ali Derman seçilmiştir; Haytoğlu, *Millet Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi* (Doktora Tezi), İzmir 1994, s.159.

⁹¹ Yeni partinin Kırşehir kurucuları ise şunlardır: Hayri Çopuroğlu, Ahmet Bilgin, Osman Canatan, Salih Sümer, Mehmet Mahmutoğlu, Şaban Ahmet Küçükkatipoğlu, İbrahim Koca, Recep Baycan, Galip Coşkun Tuna, İsmail Tekin ve Bekir Hatunoğlu’dur Tosun, a.g.t., s.96.

⁹² Artvinli Fatih, Seraba Harcanmış Bir Ömür: Osman Bölükbaşı, Kitap Yay., İstanbul, 2003, s.63.

boyunca partinin lideri olmuştur⁹³.Yeni partinin kurulması ile birlikte CMP-DP çekişmesi daha da yoğunlaşacaktır.

Seçimler öncesinde muhalefet, iktidarı antidemokratik tutumlarla suçlamış ve bunun için de demokrasinin gerekleri olan haklar ve hürriyetlerin güvence altına alınmasını istemiştir. İktidar ise bahsedilen demokratik hak ve hürriyetlere saygılı olduğunu bu zamana kadar ki yapılan faaliyetlerin tek parti döneminin kalıntılarını ortadan kaldırmaktan başka bir şey olmadığını dile getirmiştir.⁹⁴

2 Mayıs 1954 seçimlerinin yaklaşması ile birlikte bütün Türkiye’de olduğu gibi Kırşehir’de de siyasi faaliyetlerde artış göze çarpmıştır. Kırşehir’deki parti teşkilâtları kapsamlı bir seçim ve parti faaliyetlerine girişmiş ve parti ileri gelenleri seçim mevzuu ile ilgili meseleleri görüşmek, tedbir ve hazırlıklara başlamak üzere toplantılar yapmışlardır. Bu sırada DP ve CHP de seçim hazırlıklarını hızlandırmışlardır. Ancak MP elemanlarının nasıl bir hareket takip edecekleri henüz belli olmamıştır. Bazı haberlerde, müstakil bir liste halinde seçime girecekleri bu olmadığı takdirde de CHP’lilere göre de Köylü Partisi ile birlikte seçime katılacakları ve bu listede yer alacakları belirtilmiştir.⁹⁵

Kırşehir ve ilçelerinde mitingler organize edilmeye ve seçim kampanyaları fiili olarak icra edilmeye başlanmıştı. Kırşehir ve Avanos’ta yapılan üç miting seçim mücadelesinin ilk işareti olmuştur. Kırşehir’de CMP, Avanos’ta Genç Demokratlar ve CMP birer miting gerçekleştirmişlerdir. Avanos’ta ki miting iki partinin ilk karşılaşması olmuştur.⁹⁶

5 Nisan 1954’te üç parti Kırşehir’in pazarı olması nedeni ile arka arkaya mitingler düzenlemişlerdir. İlk olarak CHP’liler konuşmuşlar ve konuşmalarında DP’yi eleştiren sözler sarf etmişlerdir. DP’lilerin şahıslarına da bazı ithamlarda bulunmuşlardır. Miting esnasında CMP’ liler CHP’lilere destek vermişlerdir. Daha sonra miting saatleri gelen DP’liler, kendilerinden önce konuşan muhaliflerin konuşmalarını cevaplandırmışlardır. Burada gerçekleştirilen mitingler bir değerlendirmeye tâbi tutulmuş ve CMP’ lilerin eleştirisi söz konusu olmuştur.⁹⁷

Yaklaşan seçimlerle birlikte daha güçlü olan CHP ile, henüz yeni kurulmuş olan CMP arasında seçimlerde ittifak eğilimi gözlenmiştir. CMP 12 Martta bir tebliğ yayınlarak CHP’ne işbirliği teklifinde bulunmuştur. CHP’de buna karşılık “lâik cumhuriyet ve devrim ilkelerini kabul eden ve seçim bildirisinde bunları ilan edecek olan partiler ve bağımsız adaylar ile işbirliği yapmayı” olumlu gördüğünü açıklamıştır. Ancak bu ittifaklık gerçekleştirilememiştir. Zira CHP, CMP’ ne %30 bir kontenjan ayırırken, CMP her ilde aday kontenjanlarının yarı yarıya olmasını istemiştir. Netice itibari ile iki parti ortak bir noktada buluşamayınca işbirliği girişimi neticesiz kalmıştır.⁹⁸

1954 genel seçimlerine katılan partiler; DP, CHP, CMP ve Türkiye Köylü Partisi olmuş, DP ile CHP bütün illerde, CMP 40, TKP ise 19 ilde seçime katılmıştır.⁹⁹

DP Genel Merkez Adayı Burhan Ulutan, Ahmet Önertürk (Avanos), Amiral Rıfat Özdeş (Mucur), Süleyman Bektaş (Kaman), Kadri Erdoğan (Hacıbektaş).

CHP adayları; Sahir Kurutoğlu, H. Sezai Erkut, Kılıç Sorguncu, Süleyman Türkmen, Kasım Tuğrul.¹⁰⁰

CMP’nin adayları ise; Osman Bölükbaşı, Osman Alişiroğlu, Ahmet Bilgin, Tahir Taşer ve Mehmet Mahmutoğlu’dur.¹⁰¹

⁹³ Artvinli, a.g.e., s.65.

⁹⁴Burçak, On Yılın..., s.190.

⁹⁵ Yeni Kırşehir 07.02.1954; Bu sırada DP İl Başkanı Galip Arısan Parti başkanlığından istifa etmiş yerine il başkanlığına Sefa Ünsal seçilmiştir. Yine bu faaliyetler arasında Halk Bankası Kırşehir Şubesi Müdürü Fikret Uras ile Esnaf Kefalet Kooperatifleri Başkanı Halil Bacaksız DP’ye üye olmuşlardır; Yeni Kırşehir 14.02.1954.

⁹⁶Yeni Kırşehir 21.03.1954; Mahiyeti ve toplum üzerindeki etkisi bakımından mitingler çok tesirli bir propaganda vasıtası olup, demokrasi ile birlikte siyasi hayata girerek bilhassa seçim mücadelesini daha canlı ve heyecanlı bir safhaya dökmüştür. Mitinglerde partiler ve adaylar vatandaşla yüz yüze gelerek fikirlerini sözle, mimik ve jestle kuvvetlendirerek ifade ettiklerinden dolayı daha tesirli olmuş, aynı zamanda seçimler oyunu veren kimseyi hem dışarıdaki hem de bizzat şahsi bakımdan tanımak imkanı bulacağı için çok faydalı olmuştur; Tosun, a.g.t., s.102-103.

⁹⁷ Yeni Kırşehir 11.04.1954.

⁹⁸ Turan, a.g.e., s.88.

⁹⁹ Burçak, On Yılın..., s.193.

¹⁰⁰ Yeni Kırşehir 04.04.1954.

2 Mayıs 1954 seçimleri pazar günü yapılmış devlet radyosu seçim haberlerini daha seçim süresi bitmeden vermeye başlamıştır. Bu açıklamaya göre 288 sandıktan 26.934 DP, 8.961 CHP, 1042 CMP, TKP 72 ve 56 Bağımsız oyu çıkmıştır. CHP'lilerin, radyonun sonuçları bildirmesinin DP lehine propaganda mahiyeti taşıdığı gerekçesi ile radyoyu protesto etmişler ve bu durum üzerine sandıklar kapanıncaya kadar radyodan seçim sonuçlarına yönelik haber yayını yapılmamıştır. Saatler 17:15'e geldiğinde radyo seçim yayınına başlamıştır.¹⁰²

1954 seçimlerinin kesin sonuçları 22 Mayıs 1954'te Adalet Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Buna göre Türkiye'de genel nüfus 23.433.030, Seçmen sayısı 10.262.063' dür. Seçmenlerden 9.095.617'si oyunu kullanmış, seçime katılım oranı %88.63 olmuştur.¹⁰³ Buna göre oyların %56'sını alan DP 503 milletvekili, oyların %34.78'ini alan CHP 31 milletvekili, CMP oyların %5.28'ini alarak 5 milletvekili çıkarmış, oyların %0.6'sını alan Türkiye Köylü Partisi ise milletvekili çıkaramamıştır.¹⁰⁴

Kırşehir'in genel nüfusu 181.899'dur. Seçmen sayısı ise 87.627 olarak tespit edilmiştir. Oy kullanan seçmen sayısı 80.240 olup, Oy kullanma oranı %91.6'dır. Buna göre; oyların % 43.5'ini alan CMP beş milletvekili çıkarmış, oyların %30.8'ini alan DP ve % 23.6'sını alan CHP milletvekili çıkaramamıştır.¹⁰⁵

Böylece CMP, seçimleri Kırşehir'de liste halinde kazanmış ve Osman Bölükbaşı, Osman Alişiroğlu, Ahmet Bilgin, Tahir Taşer ve Mehmet Mahmutoğlu milletvekili seçilmişlerdir.¹⁰⁶

Kırşehir'deki seçim sonuçları DP kanadında tam bir şok etkisi yaratmış, seçimler ertesinde Kırşehir'e giden Bölükbaşı, 9 Mayıs günü Kaman ilçesinde DP'lilerin düzenlediği bir saldırıya maruz kalmıştı.¹⁰⁷

10 Mayıs günü, ilginç gelişmelerle olaylar birbirini izleyecektir. İlk gün sessiz kalan Kırşehir Valiliği, ertesi gün iki kişiyi göz altına almış, ancak bir gün sonra serbest bırakmıştır.

Kısa bir süre sonra bu gelişmeleri, Kırşehir'in illikten ilçelik haline getirilmesi ile mağduriyeti takip edecek Bölükbaşı'nın dokunulmazlığı kaldırılacaktır.

DP'nin 1954 seçimleri sonucu, Türkiye'de kullanılan oyların yaklaşık %55'i ile Mecliste 500'den fazla milletvekiline sahip olarak ezici bir çoğunluğa ulaşması, 1954 seçimi ile halkın desteğini de arkasına alması ile seçimlerin hemen ardından, muhalefetin elini kolunu bağladığı ve adeta muhalefeti tasfiyeye yönelik baskı tedbirlerini arkası arkasına sıralamaya başladığı görülecektir. Seçim, üniversiteler, basın ve ceza kanunlarında değişiklik yapılarak, baskının yasal yollarla arttırılması ve Bölükbaşı'na

¹⁰¹ Tosun, *a.g.t.*, s.106.

¹⁰² Tekin Erer, *On Yılın Mücadelesi, İstanbul Ticaret Postası Matbaası, İstanbul, 1963, s. 230-231; Seçimlerde Kırşehir'in Kaman ilçesinde bir takım olaylar olmuş, Kaman'ın Ömer Kahya Köyü'nde CHP'ye mensup Bekir Yücel ile kardeşi Dede Yücel taşla başlarından yaralanmışlardır. Aynı şekilde aynı ilçenin Baş Köyü'nde çıkan kavgada taşla yaralama olayları görülmüştür; Yeni Kırşehir 03.05.1954.*

¹⁰³ Tosun, *a.g.t.*, s.107.

¹⁰⁴ Artvinli, *a.g.e.*, s.65.

¹⁰⁵ Tosun, *a.g.t.*, s.108.

¹⁰⁶ Yeni Kırşehir 03.05.1954.

¹⁰⁷ Bölükbaşı, *a.g.e.*, s.181; Bir grup DP'li aslında seçimlerden bir gün sonra 3 Mayıs günü Bölükbaşı'nın arabasına saldırı düzenlemek için hazırlık yapmışlardır. Seçimleri Kırşehir'de izledikten sonra 3 Mayıs akşamı otomobili ile Ankara'ya hareket eden Bölükbaşı'nın arabasını kesmek için tertip almışlar, ancak Bölükbaşı'nın arabası sanarak bir kafile ile Kaman'dan geçen DP eski milletvekili Amiral Rifat Özdeş'in arabasını taşlamışlardır. Bu olay üzerine Kırşehir milletvekili Ahmet Bilgin ve partili iki avukat valiyi makamında ziyaret ederek Bölükbaşı'nın 9 Mayıs günü Kırşehir'e geleceğini ve yol üstünde Kaman'da meydana gelmesi muhtemel olaylara karşı önlem alınmasını istemişlerdir. 9 Mayıs 1954 günü saat 14:00'de Kaman'a giden Bölükbaşı'nın arabası çarşı içinde DP partizanlarının taşı ve sopalı saldırısına uğramıştır. Bölükbaşı'nı karşılamak üzere toplanan kalabalık içinde bulunan avukat Şaban Küçükkatipoğlu ile testici Recep isminde bir vatandaş yaralanmıştır. Emniyet güçleri kendilerine haber verildiği halde olaylara uzaktan seyirci kalmışlar, sadece silahsız bir jandarma ve çavuş çarşı içinde saldırıları uzaktan izlemiştir. Saldırganlara tepki gösteren halkı Bölükbaşı yatıştırmış, böylece çok daha vahim olayların çıkmasını önlemiştir. Bölükbaşı'nın saldırıyı bildirmek için aradığı Kırşehir valisi Süleyman Onur, telefona çıkmayarak bir okulda verilen müsamerayı izlemeye gitmiştir. Kırşehir milletvekilleri kendisini müsamere salonunda bulmuşlar ve güvenlik önlemleri alınmamış olmasını protesto etmişlerdir; Kaman hadisesinin oluşumunda 1954 seçimlerinde DP'den aday olan ancak kazanamayan Kaman'lı DP adayının (Süleyman Bektaş) büyük rolü olduğu söylenmiştir. Ayrıca Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi sürecinde Kaman'lı DP adayının Kaman'ın Ankara'ya bağlanması yolunda Hükümet ve Cumhurbaşkanı nezdinde bir takım girişimlerinin olduğu da bilinmektedir. Hükümet, Kırşehir'i ilçe getirirken, Kaman'dan kendilerine başvuranların olduğu ve Kaman'ın Ankara'ya bağlanması için kendilerine heyetlerin geldiğini söyleyecektir. Bu heyetleri tertip edenlerin başında ise Kaman'dan seçimi kazanamayan DP adayı olduğu (Süleyman Bektaş) Bölükbaşı'nın konuşmalarında açıkça görülecektir; Çaylak, *a.g.t.*, s.286.

yönelik olmak üzere Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi gibi teşebbüsler, 1954-1957 dönemindeki antidemokratik uygulamalardan bazıları idi. Böylece kendisine sınırsız bir güç çizmeye çalışan DP, "Bu iktidar sarhoşluğunun ilk hışımını Kırşehir'den çıkaracaktır".¹⁰⁸

c. Kırşehir'in Mağduriyeti

Kırşehir'in ilçe haline getirileceği söylentileri Akis Dergisi'nde de yer almıştır. Dergiye göre Kırşehirli olan Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ'ın oylarını CMP' ye veren Kırşehir halkına, "Sizden hayır kalmadığı anlaşılıyor, hakkınızda bir şeyler düşünmeli" sözleri büyük yankı uyandırmıştır.¹⁰⁹

Basında, Kırşehir'in ilçe haline getirileceğine dair haberlerin yer alması üzerine Bölükbaşı, İç İşleri Bakanı Namık Gedik'e bir telgraf çekerek şunları ifade etmiştir;

"...İptidai devirlerde toptan bir köy ya da kasaba halkının cezalandırıldığına tarih sayfalarında rastlanabilirse de, 20. asırda siyasi katinden dolayı bütün bir vilayet halkının cezalandırıldığına dair bir misali hiçbir medeni ve demokratik memlekette görmek mümkün değildir... İmparatorluk devrinde müstakil sancak ve Cumhuriyet'ten bu yana da, vilayet olarak uzun bir tarihi hayatı olan Kırşehir Vilayeti'nin ilgası gayesi ile kurulacağı söylenen yeni vilayet, hangi ad takılırsa takılsın, millet vicdanında onun hakiki isminin 'İntikam Vilayeti' olacağı muhakkaktır".¹¹⁰

Kırşehir'i affettirmek için Kırşehir'den 600 kişilik bir heyet Ankara'ya gitmiş, ancak bu heyet ne Başbakan ile ne de Cumhurbaşkanı ile görüşebilmiştir¹¹¹. Yine, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri'nde okuyan Kırşehirli öğrenciler, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'na birçok telgraf çekmişlerse de bu da fayda etmemiş, Başbakan'ı bu kararından vazgeçirememişlerdir.¹¹²

DP dışındaki partilere oy veren illerin idari yapısını değiştirmek olacaktır. 1954 seçimlerinde CHP Malatya'da, CMP ise Kırşehir'de üstünlük sağlamıştı. Bu durumu kendisi için sakıncalı gören iktidar öncelikle Malatya'yı ikiye ayırarak ve Malatya'ya bağlı Adıyaman'ı il'e dönüştürecek, ardından benzer bir örneği Kırşehir'e de uygulayarak Kırşehir, ilçe haline getirilecek, kendisine bağlı olan Nevşehir illiğe yükseltilecek, Kırşehir 30 Haziran 1954'te DP'li Milletvekillerinin oyları ile kabul edilen özel bir kanun ile Nevşehir'e bağlı bir ilçe haline sokulacaktır.¹¹³

Rıfkı Salim Burçak, Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi gereğini ilk kez Çankaya'daki yemekte Celal Bayar'dan işittiğini, Bayar'ın geri fikirlerin temsilcisi olduğu CMP' nin Kırşehir'de seçimi kazanmasını bir türlü anlayamadığını belirtmiştir.¹¹⁴

Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi ile ilgili kanunun gerekçesi şu şekildedir;

¹⁰⁸ Eroğul, a.g.e., s.163.

¹⁰⁹ Akis 15.05.1954.

¹¹⁰ Yeni Sabah 31.05.1954.

¹¹¹ Yeni Sabah 10.06.1954.

¹¹² Haytoğlu, a.g.t., s.171.

¹¹³ 14 Mayıs 1950 seçimleri yapılmış, DP büyük bir çoğunlukla iktidara geçmişti. Ancak Kırşehir DP ile yollarını ayıran ve MP'yi kuran Bölükbaşı'nı Meclise göndermişti. Meclis Başkanı seçilen DP kurucularından Refik Koraltan 30 Eylül 1950'de Kayseri'den resmi makam otosu ile Ankara'ya dönerken Kırşehir'e uğramış ve DP il merkezini ziyaret etmiştir; Bölükbaşı, a.g.e., s.183; Kırşehir'de DP'lilerce karşılanan Koraltan, otomobilinden inmiş ve, "Merhaba hemşerilerim bilmem beni hemşeriliğe kabul eder misiniz" demiş ve ardından DP binasına gitmiştir. Parti binasında Kırşehirliyle konuşan Koraltan şunları söylemiştir: "Evvvelce Hamitli Rıza meselesi oldu, sonra Müfit Hoca'nın arkasına düştünüz, şimdi de Bölükbaşı'nın arkasından gidiyorsunuz. Bölükbaşı'nı çok severim, arkadaşlık ettik, hastalığımda başucunda kitap okudum. Kendisine çok nasihat ettim. Dava başarılı oluncaya kadar ayrılmı; başarılı olalım fırka mı, hırka mı kuracaksın, sonra kur dedim; Kudret, 30.10.1950; Koraltan'ın İstiklal Mahkemesi kararı ile asılan Kırşehir Milletvekili Hamitli Rıza ile Bölükbaşı arasında kurduğu irtibat, Osman Bölükbaşı'nı da aynı akubete uğramakla tehdit anlamına geliyordu; Bölükbaşı, a.g.e., s.184; Bölükbaşı, Koraltan'ın bu tehdit ve gözdağı'na ertesi gün şu cevabı verecektir: "Baskı ve rüşvete boyun eğmemenin şeref ve gururunu, yokluğun yavan ekmeğine katık yapacak olan Kırşehirli bu teklife güllük geçeceklerdir; Turan, a.g.e., s.95-96.

¹¹⁴ Tosun, a.g.t., s.112.

...Çeyrek asırda, fazla bir zaman zarfında ve bilhassa son dört yıl içinde demiryolları ile liman şebeke ve tesislerin inşa, tevsi ve ıslahı, Devlet karayollarının süratle yapılması ile motorlu nakil vasıtalarının çoğalıp tekemmül etmesi, nakliyeciliğin teessüsü, şehir ve kasabalar arası nakliye hareketlerinin gelişme kaydetmesi bugün idari taksimat kademelerinin kuruluşunda daha ziyade iktisadi münasebetleri hâkim kılmıştır.

Demokratik manası ile devletin hikmeti vücudu iyi ve verimli bir şekilde halka hizmet olduğuna göre, iktisadi alâka ve münasebetleri bir merkez etrafında toplanmış olan mülki teşkilat ve idari taksimat kademelerinin daha faydalı olduğu ve hizmetlerin daha yakından arzına imkân verildiği müşahedelerimiz cümlesindedir. ...Mülki teşkilât kademelerinin yakın bir merkez etrafından toplanması, amme hizmetlerinin işleyişi ile yakından alakalanmak ve vatandaşlarla sık sık temasa gelmek fırsatını verir. Bu suretle ihtiyaçlara ve vatandaşların dileklerine daha iyi nüfuz edilir ve bunlar süratle temin ve tatmin edilir.

...Civarındaki kazalara hâkim olan iktisadi alâka ve rabitası ile bu bölgede genişçe bir ünite teşkil eden Nevşehir Kazası'nda bir vilayet kurulmasının muvafık olacağı neticesine varılmıştır.

Filhakika, Kırşehir, Mucur, Hacıbektaş, Avanos, Kozaklı ve Gülşehir Kazaları'nın kain buldukları Kızılırmak Vadi'si, iktisadi ve coğrafi bir vahdet arz etmekte ve Nevşehir bu manzumenin merkezini teşkil etmektedir...

Bu mıntıkanın coğrafi ve iktisadi durumunu tetkik ederken adı geçen kazaların birbirlerine olan yakınlıklarını ve merkez teşkil eden Nevşehir'e olan mesafelerini de gözden geçirmek icap eder. Filhakika, Nevşehir, bu kazalara çok yakın bir mesafede kaimdir...

İktisadi bir vahdet, coğrafi ve zirai bir manzume teşkil eden bu bölge kazalarının merkezi Nevşehir olmak üzere teşkil edilecek vilayete bağlanmaları, bir taraftan arz edilecek amme hizmetlerinden vatandaşların süratle faydalanmalarını temin edecek, diğer taraftan da bu bölgenin tabiaten tekevvün etmiş olan iktisadi ve ticari faaliyet ve hareketlerinin daha suhuletle cereyan ve inkişafını sağlayacaktır.

Diğer taraftan, vilayet merkezine 41 km. mesafede bulunan Yozgat'ın Yerköy kazası ile, Vilayet Merkezine 75 km. uzaklıkta olan Kırşehir'in Çiçekdağ'ı kazasının arası birbirine 5 km. kadar kısadır. Yerköy, Yozgat'a bağlı olduğuna göre Çiçekdağ'ın da Yozgat'a bağlanması bir emri zaruridir... Diğer taraftan Kırşehir'in Kaman kazası yakınlık ve iktisadi bağıllık bakılarından Ankara ile münasebettedir. Kaman halkının, Vilayet Merkezi Kırşehir'e gidip Hükümetle olan işlerini tavsiyeden sonra, Ankara'ya dönmeleri onlar için bir geri münakale meselesi yaratmaktadır. Kaman için her mevzuuda akış istikameti Ankara'dır.

Kırşehir Merkez Kazası'na gelince: Buranın Ankara'ya mesafesi 195 km. olduğu halde Nevşehir'e 98 km. dir. Bu itibarla Nevşehir'de teşkil edilecek vilayet hizmetlerinden Kırşehir Merkez Kazası halkının daha süratle ve suhuletle istifade edecekleri şüphesizdir. ...Kırşehir'in kaza haline kalbi ile teşkil edilecek Nevşehir Vilayeti'ne bağlanması muvafık görülmüştür.

Mülki Teşkilat Tarihimizde, Kırşehir'in arz edilen amillerin tesiri ile Niğde sancağına bağlandığı devirler olmuştur. Nitekim 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesinden anlaşıldığına göre Kırşehir, Niğde Sancağı'na ve Konya Vilayeti'ne bağlanmış ve yıllarca kaza halinde idare oluna gelmiştir. Bu mucip sebeplere göre, Kırşehir Vilayeti'nin ilgasına ve merkez Nevşehir olmak, Kırşehir, Gülşehir, Avanos, Kozaklı, Mucur ve Hacıbektaş Kazalarını ihtiva etmek üzere Nevşehir adı ile yeniden bir vilayet kurulmasına dair işbu kanun layihası hazırlanmıştır.¹¹⁵

Hükümetin tasarıda belirttiği gerekçede Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinde, köylerden, il ve ilçe merkezlerine gelen vatandaşların işlerini bir günde bitirip yerlerine dönmelerini sağlamak istediklerini belirtmesi yurdun birçok yerinde il olma isteklerinin Ankara'ya iletilmesine sebebiyet vermiştir. Bu durum daha sonra Hükümetin başını çok ağrıtmış ve idari taksimatta değişiklikler

¹¹⁵ Cumhuriyet 03.06.1957.

yapılmıştır.¹¹⁶ Buradan da anlaşıldığı gibi, Hükümet daha önce ileri sürdüğü gerekçeye tamamen zıt bir konumda bulunmaktadır.¹¹⁷

Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi ve Nevşehir adı ile yeni bir ilin kurulması hakkındaki kanun tasarısı ilk olarak Meclis İç İşleri Komisyonu'nda ele alınmış ve sert tartışmalara neden olmuştur. Komisyonunda ilk sözü Kırşehir Milletvekili Tahir Taşer almış ve Nevşehir'in il olmasına asla karşı olmadıklarını ancak sırf muhalif bir partiye oy verdi diye Kırşehir'in siyasi ve hissi sebeplerle ilçe haline getirildiğini dile getirmiştir. Ardından yine Kırşehir Milletvekili olan Osman Alişiroğlu söz almış ve Kırşehir'in taksimatını Lehistan'ın taksimatına benzetmiştir. Alişiroğlu, daha önce iki kazanın il yapılması konusunda, Hükümetin amme hizmetlerinin halkın ayağına götürülmesini söylemiş olmasına rağmen, bunun Kırşehir mevzusunda hiçbir iktisadi ve coğrafi gerekçe teşkil etmediğini, aksine amme hizmetlerinin 200 bin Kırşehirlinin uzağına götürüldüğünü belirtmiştir.¹¹⁸

Daha sonra DP İzmir Milletvekili İhsan Sipahioğlu söz almış ve teklifi tenkit ederek, umumi efkârın bu tasarımı tasvip etmediğini, Nevşehir'in il olmasına itirazda bulunulmadığını, fakat Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir. Yine, DP Milletvekili Ömer Bilen'de aynı noktaya temas ettikten sonra, söz alan Osman Bölükbaşı, "Hükümet Kırşehir Vilayeti'ni siyasi amaçlarla ortadan kaldırmaya karar vermiştir. Kanun gerekçesi olarak Meclis'in huzuruna getirilen perişan satırların gerekçelerle hiçbir ilgisi yoktur. Bu gerekçeler bir nefes ile dağılacak sigara dumanı kadar küçüktür." demiş ve¹¹⁹ Hükümetin bir Kozanoğlu semahatı ile kendisini ziyaret eden bir Nevşehir heyetine, Kırşehir'i bağışladığını, Kırşehir ilga edilmeden de Nevşehir'in kurulabileceğini ifade etmiştir. Daha sonra konuşmasına devam eden Bölükbaşı, "Eğer Hükümet benim ve arkadaşlarımla mevcudiyetine tahammül edemiyorsa istifaya hazırız. Bizim için bir vilayete zulüm yapılmaktadır." şeklinde konuşmuş, komisyon üyelerine dönen Bölükbaşı "Kararımızı verirken iyi düşününüz. Gelecek nesillere taşınacak olan kin ve intikam tohumlarının ekilmesine izin vermeyiniz" şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Oylamaya geçilirken Bölükbaşı, "Bırakın Hükümetin öldürmeye karar verdiği vilayetin bir çocuğu olarak ona bir mersiye okuyayım" diyerek itirazda bulunmuştur. Ve netice itibarı ile oylama yapılmış ve tasarı zaten çoğunlukta bulunan DP'li mebusların oyları ile kabul edilmiştir. Bu arada DP'li üç mebus (Z. Ural, M. Öfkeli, M. R. Özal) tasarıya şerh koymuşlardır. Komisyon, hükümet tasarısını ekseriyetle kabul ederken, Ürgüp ilçesinin Kayseri'den alınarak, Nevşehir'e bağlanması kararını da almıştır. Yeni şekli ile Nevşehir ili Kırşehir, Ürgüp, Avanos, Pozatlı, Hacıbektaş, Mucur ve Gülşehir ilçelerinden oluşacaktır. Tasarı Meclis İç İşleri Komisyonu'nda görüşülmesinin ardından, Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir.¹²⁰

DP'li Mustafa Ekinci ve CHP'li Nuri Sertoğlu arasında sert tartışmalar yaşanmıştır. Mustafa Ekinci, bütün basın ve kamuoyunda Kırşehir'in tamamen hissi sebeplere dayandırılarak ilçe yapıldığı kanaatinin var olduğunu, bundan ötürü Nevşehir il yapılırken Kırşehir'inde il olarak kalması gerektiği yönünde konuşma yapmış, bunun üzerine Nuri Sertoğlu ise, Kırşehir'in ilçe yapılması mevzusunun hissi sebeplerle yapıldığı gerekçesinin yetersizliğinin artık anlaşıldığını belirtmiştir. Bütçe Komisyonunda en sert tartışmayı ise DP Milletvekili Ekrem Alican yapmıştır. Ekrem Alican Komisyonunda şu çarpıcı düşünceleri dile getirmiştir:

" Kırşehir Vilayeti'nin kaldırılmasının rejimin geleceği bakımından çok tehlikeli olacağını düşünüyorum. Bundan sonra seçimlerde, vatandaş idaresini emniyet içinde ve hür bir şekilde ortaya koyamayacaktır. Kırşehir'in başına gelenler, bizim de başımıza gelebilir düşüncesi ile reyini iktidar lehine kullanmaya kendisini mecbur hissedecektir. Bu tasarı kabul edilirse, milletvekili olarak ettiğimiz yemin bozulmuş olur. Kırşehir'i kaza yapmayalım."

Komisyonunda söz alan Osman Bölükbaşı ise Kırşehir'in ilçe haline getirilmesine dair tasarımın ne kadar çürük olduğunu şu şekilde dile getirmiştir;

¹¹⁶ Toker, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, DP'nin Altın Yılları 1950-1954, s. 38.

¹¹⁷ Tosun, a.g.t., s.115.

¹¹⁸ Millet 24.06.1954.

¹¹⁹ Bölükbaşı, a.g.e., s.185.

¹²⁰ Millet 24.06.1954.

“İlga edilen Kırşehir’i kaza olarak bağlanacağı Nevşehir iline ulaştırılacak bir şose bile yoktur. Kırşehir halkının, Nevşehir ile hiçbir ilgisi yoktur ve halk hiçbir ticari sebeple Nevşehir’e gitmez. Ankara’ya katılması istenen Kaman, Ankara’ya 140, Kırşehir’e ise 55 km.dir. Nevşehir’e verilen Mucur, Kırşehir’e düzgün devlet yolu üzerinden 26, Nevşehir’e ise toprak yol üzerinden 72 km. mesafededir. Hacıbektaş Kırşehir’e 46, Nevşehir’e ise 52 km. mesafededir”.

Daha sonra Bölükbaşı, Kaman ve Çiçekdağı köyleri ihtiyar heyetlerinin Kırşehir’den ayrılmak istemediklerini bildiren bir dosya dolusu mazbatayı komisyona ibraz etmiştir. Ardından CMP Milletvekili Tahir Taşer, Kırşehir ve ilçeleri üzerinde halk oylaması yapılmasını teklif etmişse de, İç İşleri Bakanı Namık Gedik, tasarının ekonomik ve coğrafi şartlarının gereği olarak hazırlandığını ve amacının hizmeti vatandaşın ayağına götürmek olduğunu söylemiş ve bu tasarının kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

İkinci oturumda, ilgili maddeler Komisyonunda görüşüldükten sonra, tasarı; yedi muhalif oya karşı 11 oyla aynen kabul edilerek, Meclis Genel Kurulu’na gönderilmiştir.¹²¹

Tasarısının Meclis Bütçe Komisyonunda kabul edilmesinin ardından bir basın toplantısı düzenleyen Bölükbaşı açıklamalarında; “Kırşehir’e yapılmak istenen haksız muameleyi, DP’li vatandaşların da tasvip etmediklerini ve böyle bir tasarıyı kabul etmenin Meclis’te yaptıkları yemine muhalif olduğunu” belirtmiş, bu tasarının demokrasi için tehlike teşkil ettiğini, esbabı mucibenin hakikatle hiçbir alâkası bulunmadığını, 1950-1954 yılları arasında hükümet tarafından ilganın tasavvur dahi edilmediğini ve bu hareketin seçimi kaybeden Kamanlı adaylar yüzünden ortaya çıktığını ve ayrıca Avanos DP Başkanının bir miting tertip ederek bu ilçenin Kayseri’ye bağlanmasını istediğini, Kırşehir Vilayeti’nin parçalanması dolayısı ile Kırşehir halkının ıstırap çekmekte olduğunu ifade ve izah etti.¹²²

Bu arada, Kırşehir vilayeti’nin lağvı dolayısı ile Kırşehir’den Ankara’ya heyet akınları başlamış ve Osman Bölükbaşı’na CMP Milletvekillerinin, istifa etmek sureti ile feragat gösterip Kırşehir’i kurtarmaları hakkında müteaddit telgraflar gelmiş fakat Bölükbaşı ve arkadaşları istifa niyetinde olmadıklarını, istifanın demokratik mücadele ile kabili telif olmayacağını belirtmişlerdir.¹²³

Netice olarak Kırşehir’i ilçe haline ve Nevşehir ilçesini İl haline getirecek Hükümet tasarısı 30 Haziran 1954’te Meclis Genel Kurulunda görüşülmeye başlandı.

Kırşehir Vilayeti’nin Kaldırılmasına ve Nevşehir Adı İle Yeni Bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanun Tasarısı’nın Meclis görüşmeleri sırasında ilk sözü, CHP Kars Milletvekili Sırrı Atalay, CHP Meclis Grubu adına almıştır. Atalay şu ifadelerle yer vermiştir;

“...Vatandaş reyî muteber olduğu kadar mukaddestir. Bu layiha işte bu itibara ve bu kutsiyete tecavüzdür. Siyasi kanaatini izhar eden rey sahibi vatandaş cezalandırılmaktadır. DP, kendisine rey veren vatandaşla rey vermeyen vatandaş arasında tefrik yapar ve vermeyeni hukuk dışı bir zihniyetle cezalandırırsa, kin ve husumet yaratmış olur.¹²⁴ ...DP muhalefetin hak ve hukukunu temin şöyle dursun, muhalefete rey veren bir şehri cezalandırma yolundadır. Kendisi için istediği hakları başkalarına inkar etmek ve haksızlıkları ikaa etmek... İşte demokrasinin sakındığı şey budur”.¹²⁵

Sırrı Atalay’ın konuşmasının ardından sözü CMP Kırşehir Milletvekili Osman Alışiroğlu almış ve şu sözleri dile getirmiştir;

“Vicdanlarınızın ve ruh haletinizin tercümanı olarak arz ediyorum; bundan, sizler de müteessirsiniz. Arkadaşlar, bir görüşe göre, aksini ispat eden deliller beyhudedir. Hükümetin hiç vicdan azabı hissetmeden, huzurunuzla sevk ettiği tasarının esbabı mucibesi, bir hissi

¹²¹ Millet, Cumhuriyet, Yeni Sabah 29.06.1954.

¹²² Cumhuriyet 30.06.1954.

¹²³ Cumhuriyet 30.06.1954.

¹²⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.343.

¹²⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.343-344.

intikamın ifadesidir. Onun için onun tahliline girmeyeceğim. Müsaadenizle sizlere bir soru soracağım. Bu gidiş nereye? Elbette cevabını ben vereceğim. Dikta rejimine. ...Kırşehir bir kinin kurbanı olmaktadır. Evet efkârı umumiye kararını vermiştir".¹²⁶

Alişiroğlu'nun Meclisten çıkarılmasının ardından sözü, CMP Meclis Grubu adına, Kırşehir Milletvekili Bölükbaşı almış ve söz konusu bahis ile ilgili şunları ifade etmiştir;

"Hükümet peşin bir karara varmış, Kırşehir Vilayeti'ni hissi ve siyasi sebeplerle ortadan kaldırmaya karar vermiş, sudan bir takım bahanelerle Meclisin karşısına gelmiştir. Hükümetin sebebi mucibesini tahlil ettiğim zaman göreceksiniz ki, sizden rey isteyen Hükümet bir sigara dumanı ile karşınıza gelmiş, hakikatin bir nefesi ile dağılacak bir sigara dumanı... Arkadaşlar, Hükümet maksadını açıklamıyor; ben bu Vilayeti ortadan kaldırmak istiyorum, dağıtmak istiyorum, demiyor. Ne yapıyor? Bir adamı öldürmek isteyen bir kimsenin, açıktan açığa yapamadığı şeyi yapıyor; Kolunu kesiyor, bacağını kesiyor, muhtelif uzuvlarını kesiyor; ondan sonra, sen bu halinle yaşayamazsın hükmüne varıyor. Hükümetin esbabı mucibesi bu mahiyettedir. ...Şimdiye kadar bir vilayet ilga edilmemişti. Türkiye'de vilayet olmak vasfında yerler var mıdır, yok mudur? Bu suali herkes kendi vicdanına sorsun... 2 Mayıs'tan sonra Kırşehir üzerinde duruluyor. ...Bizzat kendisinin vaktiyle ileri sürdüğü esbabı mucibe ile tezat halinde bulunan bir Hükümet burada hüsnüniyet iddiasında bulunamaz! ...Başbakan çok gülüyor, temenni etmem ki bu akıbet bir gün Aydın'ın da başına gelsin. ...Hükümet bir vasi gibi, halkın hissetmediği bir ihtiyacı ona empoze ediyor. Bu şekilde hareket eden bir Hükümetin bir fikri muzmeri olduğunu kabul etmek, bizim için değil, sizin için de mantıklı bir zarurettir.¹²⁷ ...Seçimi kaybeden, bundan müteessir olan bir takım partizanların arzuları var. "Bizi buradan ayırınız, buradan bize hayır yok" diyorlar, arkadaşlar. ...Görülüyor ki arkadaşlar, Hükümetin tasarısını makul ve meşru gösterecek hiçbir sebep ortada yoktur. Meşru ve makul sebeplerin hududu dışına çıkıldığı zaman, söylenecek söz, Kırşehir'e yapılan bu muamele bir intikam hissinin ifadesidir ve Kırşehir'e bir zulüm yapılmak sureti ile Türk demokrasisine ve Türk Milletine karşı büyük bir tertip de bulunmaktadır. Bundan hiç kimse şüphe etmesin arkadaşlar.

Biliyorum, biliyorum bu tasarı çıkacaktır. Bu tasarının çıkacağını tezahürleriniz gösteriyor. Çıkabilir, şereften başka her kaybın telafi edilebileceği bir gün gelir arkadaşlar. Her gecenin bir sabahı vardır. Bilirsiniz şairin sözünü;

Zalimlere dedirir bir gün kudreti Mevla,
Tallahü lekad aserekallahü aleyna"¹²⁸

Bunun üzerine, Rize Milletvekili Osman Kavrakoğlu söze girerek, Bölükbaşı'ndan sözünü geri almasını, burada zalim olmadığını belirtmiş buna karşılık Bölükbaşı da; mevzuunun zulmün daniskası olduğu cevabını vermiştir. Daha sonra Meclis kürsüsüne Başvekil Menderes gelmiş ve şunları söylemiştir;

"...Soralım: Adapazarı'nı bundan 15 gün evvel vilayet haline getirdiniz. Adapazarı 55-60 bin nüfuslu bir kasabadır. Kırşehir'in kasaba nüfusu ise, 14 bindir. Eğer bir vilayeti kaza yapmak bir gadir ise bunun 30 senedir vilayet olmayan Adapazarı'nın mağduriyeti ile mukayese

¹²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.344.

¹²⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.346.

¹²⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.350-351.

etmek yerinde olur. ... 14 bin nüfuslu bir kasabanın bir kaza merkezi olması eğer bir facia ise bunun 55 bin nüfuslu Adapazarı'nın senelere kaza kalması faciası gibi mukabillerini ifade etmekte mümkün olabilir. Eğer Kırşehir'in kaza olması bir facia ve bir mağduriyet ise, 500 tane Türk kazasını vilayet merkezi yapmamak sureti ile bu kaza merkezlerinde de bu faciayı idame ediyorsunuz demektir.

...Biz, müstakbel hınçların, intikamların dahi önüne geçmek için tedbirler almaktayız. Şayet onun temsil ettiği teşekkül iktidarı kazanmış olsaydı kainat görürdü, neler olurdu, yalnız biz değil¹²⁹. ...Muhterem arkadaşlar, demek istiyorlar ki, bu iş siyasidir. ... Diyelim ki bunun yapılmasında siyasi maksat da vardır. Muhterem arkadaşlarım, bugünkü Türkiye'nin taksimatı mülkiye haritasını göz önüne koyacak olursanız bu taksimatla muhtelif maksatların da bu arada siyasi maksatların da mevcut olduğunu kabul etmek yerinde olur. Tetkikleri yapınca bunları pekala görürsünüz.¹³⁰ ...Bize, hınçtan, kinden bahsedenler, 1950-54 yıllarında da iktidarda bulunduğumuzu unutmuyorlar. Eğer biz kin ve hınçla hareket eden insanlar olsaydık, 1950 seçimlerinde bize rey vermeyen vilayetleri de bir takım tedbirler tatbik ederdik. Bunların hiç birisi varit değildir. Hükümet hizmetleri bakımından katiyen böyle bir tefrik yapılmamaktadır”.¹³¹

Başvekil Menderes'in konuşmasını tamamlamasının ardından kürsüye Dahiliye Vekili, Namık Gedik Gelmiş ve şu ifadelerle yer vermiştir;

“...Nevşehir'i kendi kendine yapan gayretleri ve bugünkü iktisadi ve sosyal, idari, coğrafi durumu itibariyle burada bir vilayetin tesis edilmesi lüzumuna kani olduktan sonra elbette bunun bünyesini nasıl kurabileceğimizi düşündük, vilayetler muayyen standartlara göre kurulması zaruri olan idari hizmet kademeleridir. Böyle bir tesisi yaparken cüz'ü külle bağlamak esasına sadık kaldık”.¹³²

Dahiliye Vekili Namık Gedik'in ardından, kürsüye Kırşehir Milletvekili Mehmet Mahmutoğlu gelmiş ve konuşmasında Hükümetin kararlı tutumunu şu cümlelerle dile getirmiştir;

“...Kırşehir, kazaları ile birlikte zirai, ticari, iktisadi sahada bir vahdet teşkil etmektedir. Biz Nevşehir'in vilayet olmasını istemiyor değiliz. Kendi bünyesine alabileceği civarındaki kazalarla bir vilayet haline getirilsin. Ancak, yukarıda tafsilatı ile arz ettiğim sebeplerden dolayı buranın vilayet olması, mutlaka Kırşehir'in kaza haline getirilmesini icap ettirmez. İstinat edilen, mucip sebepler de bu fiili durumu değiştirecek bir değerde bulunmadığından, Kırşehir'in vilayet olarak ipkasının hakikate, adalete ve vicdana daha uygundur. Taktir ve tarihi mesuliyet Yüksek Heyetinizindir”.¹³³

Mehmet Mahmutoğlu'nun konuşmasının ardından, Kırşehir Vilayeti'nin Kaldırılmasına Ve Nevşehir Kazası'nda Nevşehir Adı İle Yeniden Bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanunun, maddelerinin

¹²⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.351-352.

¹³⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.351-352.

¹³¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.352-353.

¹³² TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.354-355.

¹³³ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.356-357; Çoruh Milletvekili Zihni Ural'ın Kanunun I. Maddesine İlişkin şunları etmektedir; “ Birinci madde, Kırşehir Vilayeti kaldırılmıştır demektir. Bu vilayetin kaldırılması veya yeni bir vilayetin kurulması doğrudan doğruya kanun mevzuudur. Fakat, arkadaşlar kanun ya bir milletvekili ya da hükümet tarafından teklif edilir. İki teklif var, birisi Kırşehir Vilayeti'nin lağvı, diğeri Nevşehir'in vilayet olması, yani vilayet teşkili. Ama bunlar ayrı ayrı iki mevzuudur. ... Birçok arkadaşlarımız diyorlar ki, Nevşehir'de vilayet teşkil edilsin, fakat Kırşehir lağvedilmesin. Tek metin haline gelince, Nevşehir için rey verecek bir arkadaş, Kırşehir'in kalması için ne şekilde rey vermiş olacaktır. Bu maddeye rey verdiği taktirde, top yekun Kırşehir'in lağvını kabul etmiş olacaktır. Fakat bu şekilde birinci maddeye muhalif arkadaşlar ne yapacaklardır? Bunu İç İşleri Komisyonu'nda söyledim. Layiha, noksan gelmiştir, bu bakımdan ikmalî icap eder. Bunu arz etmek için söz aldım arkadaşlar; TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.358-359.

oylamasına geçilmiş, I. Madde hakkında; Tekirdağ Milletvekili İsmail Akyüz, Çoruh Milletvekili Zihni Ural ve Kırşehir Milletvekili Tahir Taşer söz alarak konuşmuşlar, diğer maddeler ise aynen kabul edilmiştir.

Daha sonra kürsüye çıkan DP Tekirdağ Milletvekili İsmail Akyüz, konuşmasında daha çok, Bütçe Encümeni Raporundaki, imzalar kısmındaki yanlışlığın düzeltilmesini dile getirmiş bu yüzden de I. Madde¹³⁴ ile ilgili konuşması konusunda uyarılar almış, ancak Akyüz madde hakkında konuşmadan kürsüden ayrılmıştır.

Kırşehir Milletvekili Tahir Taşer Kanununun I. Maddesine İlişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmekte idi;

“...Efendim, biz esasen zayıfız, zayıf durumdayız, sizler kuvvetlisiniz. Adet itibari ile kuvvetlisiniz. Biz hakka dayanarak konuşacağız. Kırşehir ilga edilmiştir deniliyor. Biz, Kırşehir Vilayeti'nin ilgasına taraftar değiliz. Kırşehir Vilayeti'nin ilgasının sebebini Başbakan burada açıkça söylediler. Hissi, siyasi sebepler olduğunu söylediler ki, bundan çok memnun olduk. Kırşehir Vilayeti demokratik mücadeleye kurban gitti, zararı yok, gün gelecektir, Kırşehir, Erşehir olarak doğacaktır, bunu böyle bilin”.¹³⁵

Bir süre sonra Reis Budakoğlu, I. Maddeyi oya sunmuş ve yapılan oylama sonucu I. Madde kabul edilmiştir. Ardından diğer maddelerde söz hakkı alan milletvekilleri olmamış böylece diğer dört maddede kabul edilmiş ve Kırşehir Vilayeti'nin Kaldırılmasına ve Nevşehir Kazasında (Nevşehir) Adı ile Yeniden Bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanun TBMM'de kabul edilmiştir.

Kırşehir Vilayetinin Kaldırılmasına ve Nevşehir Kazasında (Nevşehir) Adı İle Yeniden Bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanuna verilen oyun neticesi şöyledir:

Aza adedi: 541, oy verenler: 299, kabul edenler: 259, reddedenler: 39, oya İştirak etmeyenler: 273, münhal mebusluklar: 6'dır.¹³⁶

Kırşehir Vilayeti'nin kaldırılmasına ve Nevşehir Kazasında (Nevşehir) Adı İle Yeniden Vilayet Kurulmasına Dair 6429 Nolu Kanun, 8748 sayılı 07.07.1954 ilan tarihli ve 30.05.1954 kabul tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.¹³⁷

Kırşehir Vilayeti'nin kaldırılması ve kaza haline getirilmesi dolayısı ile bu kaza ile eski Kırşehir Vilayeti'nin, (Avanos, Kozaklı, Mucur, Hacıbektaş), Niğde Vilayeti'nin, (Gülşehir) ve Kayseri Vilayeti'nin (Ürgüp) kazaları, yeniden kurulan Nevşehir Vilayeti'ne, (Kaman) Ankara ve (Çiçekdağı) kazası da (Yozgat) Vilayeti'ne bağlanmıştır.¹³⁸

CMP, Kırşehir Tasarısının kanunlaşmasının ardından hemen düzenlediği bir toplantı da ve yayınladığı tebliğde;

“...DP'nin 2 Mayıs'tan itibaren muhalefete karşı izlediği politikanın tek parti ile hükümran olmak isteyen bir zihniyeti ifade ettiği, CMP'ye oy vermesinden dolayı Kırşehir'in ilçe olma hadisesinden sonra CMP Genel Kurul Üyelerine hapishanelerde kanunsuz muameleler yapıldığı”¹³⁹

belirtilmiş, CHP ise yayınladığı tebliğde; 1946 ve 1950 yılları arasındaki mücadeleyi dile getirerek 1950'den sonraki duruma temas etmekte, 1954 yılında halkın, dört senelik devreyi bir intikal devresi olarak kabul ettiği için DP'ye oy verdiğini belirtmekte idi. Kırşehir Vilayeti'ne ait tasarıya da temas

¹³⁴ Söz konusu olan I. Madde Kırşehir Vilayeti'nin kaldırıldığını beyan etmektedir.

¹³⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.359.

¹³⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, C. 1, İçtima: F, s.378.

¹³⁷ TBMM Kavanin Mecmuası, Devre X, İçtima F ve -1, Ankara, TBMM Matbaası, C. 37, 11.01.1955.

¹³⁸ T.C. Kanunları, C.5 (5846-7200), 3. Baskı, Ayyıldız Matbaası, Haz. Fahri Çoker-Sadi Kazanç- Faruk Kazancı, Ankara, 1975, s. 5102.

¹³⁹ Millet 30.06.1956; Millet (İstanbul), 28.09.1954.

edilen tebliğde, bu tasarı tenkit edilmiş, Kırşehir Vilayetinin ilgası karşısında Büyük Millet Meclisi'ndeki ekseriyetin ve bütün mebusların milli bir imtihan geçireceklerini ileri sürmüştür.¹⁴⁰

Bu arada, Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinin siyasi bir karar olduğu kamuoyunda hâkim olmaya başlamıştır. Forum Dergisi'nde yayınlanan "Kırşehir'e Ceza" isimli yazıda, Kırşehir'in CMP ile ilişkisi dikkate alınarak şu cümleler dile getirilmiştir,

"İkinci muhalefet partisi üzerinde oldukça menfi mülahazalara varılabilir. Memleketteki, aşırı muhafazacılık akımları üzerine dayandığı görülen bu siyasi kuruluşun, demokrasimizi kurmada, gerçekten yapıcı bir faaliyet gösterme istidadında olup olmadığı, endişe ile düşünülebilir. Fakat hiçbir mülahaza, hiçbir endişe, bu partiye oy verdiği için Kırşehir'e reva görülmek istenen muamelenin günahını affettiremez".¹⁴¹

Cem Eroğul, Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi hakkındaki kararı, Kırşehirililerin, MP'nin yerine geçen CMP'ye rey vermelerine karşı çıkarılmış bir intikam kanunu olarak nitelendirmektedir.¹⁴² Altan Öymen, Kırşehir kanunu Mecliste görüşülürken iktidar sözcülerinin savunmalarını izlemiş, Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinin gerekliliği yolundaki ekonomik sebeplerin açıklanmasıyla birlikte, ülkenin büyük çoğunluğu DP'ye oy verirken, Kırşehirililer CMP'ye oy verdiği için, bunun da ilerilik alâmeti olmadığını söylediklerini iştmiştir. Bu sözler gerçekte başka illere bir uyarı mahiyetinde idi. "Siz siz olun başka partilere oy vermeyin gibi..."¹⁴³

Kırşehir meselesi Cüneyt Arcayürek'e göre; DP İktidarının Kırşehir'i ilçeye dönüştürmesinin sebeplerinden birini de, Kırşehirililerin Bölükbaşı'nı yeniden milletvekili seçmesi oluşturur. Aynen İnönü'nün Malatya'dan seçilmesi sonucu, Adıyaman'ın Malatya'dan alınarak, yeni bir il haline getirilmesi gibi.¹⁴⁴

Metin Toker, Kırşehir'in cezalandırılmasından sonra, Kırşehirililerin, politikadan vebadan kaçır gibi kaçır bir duruma düşüklerini anlatmakta, hatta, Kırşehir ilçe olduktan sonra, bir miting düzenlemek için Kırşehir'e gelen CMP'lilere, "Buraya neden geldiniz, sizin yüzünüzden ilçe olduk, bize çektirdikleriniz yetmedi mi"¹⁴⁵? Şeklinde saldırıda bulduklarını belirtmiştir.

Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinden sonra, Bölükbaşı ve diğer CMP liderlerine yönelik baskılar iyice artmıştır. Fuat Arna, 8 Temmuz 1954'de yazdığı, "Menderes İktidarı Ateşle Oynuyor" başlıklı makalesi yüzünden tevkif edilmiş, Bölükbaşı'nın da, İstanbul'a gelişinde karşılanmaması talimatı verilmiştir. İç İşleri Bakanlığı, İstanbul Valiliği kanalı ile yayınladığı bir bildiri ile Bölükbaşı'nın, İstanbul'a gelişinde partililerce karşılanmasını yasaklamıştır. Valilik, CMP İl İdare Kurulu üyelerini vilayete çağırarak, Bölükbaşı için karşılama töreni yapılacak olur ise zabıta kuvvetlerinin buna engel olacaklarını bildirmiştir. Bu konu hakkında, Halkçı Gazetesi'nde, "Bize Bu Kadar Hürriyet Bile Çoktur" başlıklı bir yazı yazan Bülent Ecevit, Bölükbaşı için İç İşleri Bakanlığı'nın verdiği bu kararı eleştirmiş ve bu tip uygulamaların, kanunları hiçe saymaya, vatandaş haklarını kökünden söküp atmaya ve Türkiye'de kanunların üstünde bir polis devleti kurmaya yönelik olduğunu ileri sürmüştür. Bölükbaşı için, "Dürüst ve değerli bir insan. Bütün suçu da zaten dürüst ve değerli oluşunda, doğru söyleyişinde ve doğruyu güzel söyleyişinde" biçiminde ifadeler kullanan Ecevit, yazısını, "Eğer memlekette kısılmadık bir damla hürriyet kaldıysa, bize o bile çoktur" diye bitirmiştir.¹⁴⁶

Daha sonra, CMP liderlerinden General Sadık Aldoğan, 14 Ağustos tarihinde Millet Gazetesi'nde yazdığı, "Medeni Haklarımızı Bilelim" başlıklı makalesi ile adliyenin manevi şahsiyetine hakaret ettiği gerekçe gösterilerek tevkif edilmiştir. Aldoğan'ın tevkifi ile CMP Genel Yürütme Kurulu üyelerinden Nurettin Ardıçoğlu, Fuat Arna, ve Sadettin Kaçar ile birlikte yapılan tevkiflerin sayısı dördü bulmuştu. Ayrıca Bölükbaşı'nın dokunulmazlığının kaldırılması için de girişimlerde bulunulmaya

¹⁴⁰ Cumhuriyet 30.06.1954.

¹⁴¹ "Kırşehir'e Ceza", Forum Dergisi, C.1, Sayı.6, 15.06.1954, s.3.

¹⁴² Eroğul, a.g.e., s.102; C. Koçak, a.g.e., s.181.

¹⁴³ Birand Mehmet Ali, Can Dünder, Bülent Çaplı, Demirkırat, Bir Demokrasinin Doğuşu, Milliyet Yay., İstanbul, 1991, s.110.

¹⁴⁴ Arcayürek Cüneyt, Açıklıyor 2 Yeni İktidar Yeni Dönem (1951-1954), Bilgi Yay., Ankara, 1983, s.258.

¹⁴⁵ Akis 25.06.1955.

¹⁴⁶ Çaylak, a.g.t., s.301.

başlanmıştır. Bu konuda Başbakanlık bir tezkere hazırlamış ve Meclis'e sevk etmiştir. Dokunulmazlığının kaldırılması için Meclis'e gönderilen tezkerede gösterilen gerekçe, Bölükbaşı'nın Kaman'da olay çıkarması ve Kırşehir'de mitingi vaktinden evvel başlatması ile yaptığı konuşma olarak gösterilmiştir. Bu konuda Bölükbaşı: "Seçen cezalandırılmıştı, şimdi sıranın seçilene gelmiş olması kimseyi hayrete düşürmez" diyerek gelişmeleri sürpriz olarak görmediğini ifade etmişti.

Kırşehir'in, çıkarılan kanununla ilçe haline getirilmesi Kırşehirliileri çok üzümüş ve Kırşehirli Avukat Celal Tekiner bu üzücü gelişme üzerine "Kırşehir'e Açık Mektup" başlıklı şu yazıyı yazmıştır;

"Şimdi kaza olan sen; evvelce il idin. Fakat, Devlet ve Hükümet gözünde el idin, yabancıydın. Vilayet iken zaten yüzü gülmüyordu, kaza olunca ağlamışsın ne çıkar. Sen ki her seçim gazasının kahramanı oldun, aldığın yara senin en büyük nişanıdır. Kaza namını, vatanseverler iktidara gelinceye kadar göğsünde bir madalya olarak taşı. Yine de güzel Türkçe'ni konuş, yine yiğitliğini yap ve yeşilin gibi ümidin de solmasın. Düşün ki seni, bir gün gelecek 'Erşehir' olarak ilan edecekler ve seni baş tacı yapacaklardır. Bugün seni kazaya uğratanlar, yarın tarihin en büyük lanetine uğrayacaklardır. Bundan böyle başında vali değil, kaymakam bulunacakmış, öyle mi? Senin dik başına hangi vali, hangi kaymakam ulaşabilir. Senin başın ki, Allah'a dayalı, senin göziün ki mukaddesata açıktır. Ne uğradığın haksızlığın dehşeti ile sarsıl, ne bir seçim gazisi iken şehit düşürölmek istendiğine yan! Yine dimdik ayakta dur ve bil ki seni arkandan vurmak isteyen...(orijinal metinde üç nokta ibaresi yer almaktadır) önlerinde kendilerinin manen kesik başlarını göreceklendir. Bütün bunları düşünerek üzölme; kuşların şen ötsün, çiçeklerin yine nurlanarak açsın, ağaçların yine bir gelin gibi süslensin, bağ ve bahçelerin yine renkler, ışıklar ve gölgelerle donansın, kerpiç damların yer yer hüzmün serptiği neşeli manzaran, bu tezat içinde mevsimden mevsime girip çıksın, üzölme sevgili yurdum bil ki yiğidin alnına yazılan gelir".¹⁴⁷

Tasvip edilmesinde zorlanılan böyle bir durum, olumsuz bir iz bırakmış ve Kırşehirliileri de derin bir üzüntüye sevk etmiştir.

¹⁴⁷ Bölükbaşı; a.g.e., s.191.